

Эхэ найхан нутагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯД ҮНЭН

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгдэ
арадай
газетэ

1996
ИЮНИИН
22
Зунайдунда хүэморин
барын 6
СУББОТО
гарагай 7
№117 (19457)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

Мүнөөдэрэй
шухала
асуудал

ЭРДЭМЭЙ ТАБСАН ДАМЖАЖА...

үгэһэн номуудай хахадень лэ Буряад Республикын үндэһэтэнэй номой, мүн бурядай Ниитын эрдэмэй институтай номой сан соо бэдэржэ олодогбди.

Бидэ хитад хэлэ үзэдэгбди. Хитад хэлэнэй түүхэ ехэ. Тэрэ хэлэнэй бэшгэй хэлэн болоһоор хэдэн мянган жэл үнгэрөө. Хитад хэлэндэ олон мянган иероглифууд бии. Тэдэнтэй бидэниие А. У. Дашиинимаева, И. В. Дагбаева гэгшэд танилсууддаг. Мүн Пекинэй университетһээ Ян Ли гэжэ багша хитад хэлэ заагаа нэн.

Хоёрдохи мэргэжэлнай хуушан мүн мүнөө үеын, шэнэ монгол хэлэн болоно. Хуушан монгол хэлэнэй түүхэ баһал хэдэн зуун жэлэй саанаһаа эхилэ абадаг. Тэрэ хэлэнэй түүхэ Чингис хаанай үеһөө эхилдэг юм. Тэрэ гэгһэн саһаа хойшо монгол туургата арадууд 4-5 алфавит хэрэглэн, мүнөө үе хүрэтэр хүржэ ерэхэн байна. Хуушан монгол хэлэ Д. В. Дашибалова, Х. Ж. Гармаева гэгшэд манда заадаг. Харин мүнөө үеын монгол хэлэе Болормаа багша, Аюуш багша, В. И. Рассадин гэгшэд тон һонирхолтойгоор заадаг. Эндэ Валентин Иванович Рассадин тухай хэлэнгүй гарахын аргагүй. Хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор, гэшүүн-корреспондент, профессор В. И. Рассадин хори хайса гаран хэлэнүүдэе тон хайнаар мэдэдэг. Тиигэжэ тэрэ баян дүршэлөө залуу хүбүүд, басагадтай хубаалдадаг. Валентин Иванович Саяанай хадануудта ажаһуудаг оройдоол 500-гаад хүн зонтой тофалар яһатанай грамматика зохиһон, "Үзгэлэ" болон нуралсалай номууды бэшһэн алдартай юм.

О. Д. Дондокова, Е. Г. Хабдаева гэгшэд англи хэлэ заана. Би өөрөө хургуулида хурахадаа, немец хэлэ үзһэн аад, түрүүшээр ядалсаад абаа нэм. Немец хэлэндэ дуратай аад, хурагдай элдэб олимпиадануудташы хабдаадаг туршһан байхаб. Немец хэлэнэймни багша Г. Д. Будаева минии тон дуратай багшамни нэн.

Валентина Дутаровна Патаева буряад хэлэ заадаг. Түрэл хэлээ мэдэнгүй, ондоо хэлэ яаж шудалхабши даа. Тээ би городой хургуули дүүргэһэн хадаа буряад хэлэ үзөөгүй хүм. Оройдоол хоёр жэлэй саана буряадаар уншажашье, бэшэжашье шадахагүй байгаа. Харин мүнөө түрэл хэлэнэйнгээ хэшээлдэ арадай аман зохёол үзэнбди, шүлэг, дуунууды сээжэлдэнбди.

Саашанхи жэлүүдтэ хальмаг, япон хэлэнүүдэ үзэх гэжэ программа соомнай хараалагданхай.

Бидэ хэлэнүүдэ үзэхһөө гадна, дэлхэйн арадуудай хэлэнүүдэй теори, уран зохёол шэнжэлгын теори, Монголой эртэ урдын уран зохёол, Россин түүхэ, Түб Азийн түүхэ, Монгол ороние шудалга, дэлхэйн гүн ухаан, хари гүрэндэ Монгол ороние шудалга, Монголой дунда зуун жэлүүдэй үеын хэлэ бэшгэ, монгол туургата арадуудай этнографи гэхэ мэтэ предметүүдэ үзэдэгбди.

Саашадаа бидэ Хитадай шотаг хэлэнүүдэ үзэжэ эхилхэбди. Мүн экономика үзэхөөр хараалагдана. Манай университеттэ түбэд эмшлэлэгын, гүн ухаанай (философин) факультедууд бии болгондонхой. Ярянай хэлэтэй болохын тула Монгол болон Хитад гүрэнүүдтэ практика гарахабди.

Эгээл мүнөө үедэ оюутанда сүлөө саг гэжэ заахашье үгы болонхой. Юуб гэхэдэ, зунаймнай сесси эхилээ. Мүнөө би хитад, англи, хуушан монгол хэлэнүүдээр шалгалтаа хайнаар тушаагаа. Буряад оройнойнгоо бүхы оюутадта шалгалтаа эрхимээр барихыень хүсэнбэ.

Баярмаа БАЛЬЖИНИМАЕВА,
Буряадай гүрэнэй университетэй
оюутан.

БУРЯД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ АРБАДАХИ СЕССИ

Буряад Республикын Арадай Хуралай арбадахи сесси үсэгэлдэр хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлээ. Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семёнов заседаниие хүтэлбэрилхэн байна.

Байгша оной июниин 20-ной үдын хойно үнгэргэгдэһэн заседаниид Буряад Республикада 1996-1998 онуудта гүрэнэй ба нутагай предприятинууды үмсэлхэ гүрэнэй программа тухай Зөөри эрхилхэ талаар гүрэнэй комитетэй түрүүлэгшэ Н.А. Астапенко элидхэбэ. Буряад Республикын территориальна бюджетһээ гадуур харгын жаса тухай Дүрим баталха тухай элидхэл республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А.П. Табалаев хээ.

Буряад Республикын бага олзын хэрэг эрхилэгшэды дэмжэлгын жасын мүнгэ зөөри хэрэглэһэн, мүн тэрэнэй Устав баталха тухай республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А.Н. Жильцов элидхэ. Энэ тоосоо зүбшэн хэлсэлгэдэ депутатууд А.С. Шилов, В.О. Гейдебрект, В.И. Марков болон бусад хабаадаба.

Буряад Республикын залуушуулай программа дэмжэхэ гүрэнэй республиканска бюджетһээ гадуур жасые байгуулаха тухай Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитетэй түрүүлэгшэ С.В. Мантуров элидхэбэ.

Буряад Республикын бюджеттэ оруулагдааг минерально-түүхэй эдэй үндэһэ һууриие бэхжүүлхэ талаар мүнгые ашаглаха гүрим тухай сагзуурын Дүрим баталха тухай Геологийн ба байгааалиин баялгууды ашаглаха талаар комитетэй түрүүлэгшэ В.И. Бахтин элидхэл хэбэ.

ДУРАСХААЛЫН ХЭТЭДЭЭ МҮНХЭ

Июниин 22—Дурасхаалай ба гашуудалай үдэр гэжэ Россин Федерацийн Президентын Зарлигаар тогтоогдон байна. Энэ үдэртэ зориулагдажа, Улаан-Үдын Сөвөөдүүдэй талмай дээрэ, хотын хүшөөнүүдэй дэргэдэ, республикын аймагуудта митингүүд үнгэргэгдэхэ.

Буряад Республикын дайнай болон ажал ветерануудай сөвөөдэй түрүүлэгшэ Мүнхэ Цыренжапович Гармаев энэ үдэр тушаа иигэж хэлэбэ: "1941 ондо фашист Германи манай гүрэндэ довтолон ороходоо, ямар ехэ хандарал хохидол татаа гээшэб! Хэды олон хүнэй ами наһан алдагдаа даа. Манай арад зон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда баатарай үхэлөөр унаһан сэрэгшэдэе мартангүй, ходоодоо ханажа ябахэ ёһотой. Баатар сэрэгшэдэй нангин дурасхаалда зориулагдаһан үйлэ хэрэгүүд июниин 22-һоо саашанхи үдэрнүүдтэ үргэлжэлүүлэгдэхэ".

Республикымнай хоёр ботиһоо бүридэһэн Дурасхаалай дэбтэр соо дайнда наһа бараһан 39819 хүнэй нэрэнүүд, тобшо намтар үгтэнхэй. Тэдэнэй дунда 18600 сэрэгшэд байлдаанай талмай дээрэ алуулһан, 4425 хүн шархатажа, наһа бараһан, 16794 хүн хураггүйгөөр үгы болоһон байна.

16182 (65,8 процент) ород яһатан, 9230 (24,9 процент) буряад угсаатан, 538 украинцууд, 537 татаар, 260 еврей, 167 белорус, 107 багкир, 82 казах, 67 эвенк, 48 мордва яһатан, 18 немец болон 16 хүн полягууд харата дайнда нүгшэһэн юм. Дурасхаалай дэбтэртэ хамтадаа гүрэнэймнай 30 яһатанай түлөөлэгшэдэй нэрэнүүд дурдагдана.

Социальна эрхэ байдалаарнь хараха болоо хаа, 31 процент хүдэлмэришэд, 51,9 процент колхознигууд, 10,4 процент алба хаагшад, хургуулида хурадаг 289 эдиршүүл дайнда наһанталаа хахасан байха юм гээд энэ ном соо гэршэлэгдэнэ.

В. ДАШИНИМАЕВ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай арбадахи сесси

ОЛЗО ОРШОЁО ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ АРГА БЭДЭРХЭ

Буряад Республикын Арадай Хуралай арбадахи сесси дээр аяр 36 асуудал зүбшэн хэлсэгдэх юм. Эдэнь бултадаа шухала асуудалууд гэдэг, алдуу болохогүй байха. Урда үдэрнэ "Буряад Республикын экономикада гадаадын гүрэнүүдэй мүнгэ зөөриг элсүүлэн хабаадуулгыг урмашуулах тухай" асуудалаар республикын гадаадын экономика холбооной ба уласхоорондын харилсаанай министр **В. А. Ивановой** хэбэн элидхэл шагнаад, Буряад Республикын тус Хуули баталагдан байна.

Удаань республикын соёлой министр **Г. Н. Струбинов** "Библиотекэнүүдэй хэрэг тухай" асуудалаар элидхэл хээ. Тус Хуули нэгдэхин уншалгаар баталагдан абтаа гээд уридшалаа хэлэе. Гэбшье "Республикын бүх библиотекэнүүдэ иматгал оорингөө бюджетэй мүнгөөр байлгах аргагүй, тиймэ ехэ мүнгэн зөөри манай республикада олдохогүй" гэж Арадай Хуралай депутат **В. О. Гейдебрект** мэдүүлэе.

Удаадахи сессийн болотор эдэ болон бусад орёо асуудалуудыг тодорхойлох, удаань эсэлэн баталха гэхэн дурдахалыг депутатууд хайшааба.

—Мүнгэ зөөри республикын бюджетдэ бии гү, али үгы гү гэжэ оонхэдөө хайн мэдэнэг. Гэхэ зуура республикын парламентын шийдхэбэрээр халбари бүхэндэ мүнгэ ехээр номолуулаха гэжэ заримашуул оролдоно. Энэнай буруу абадаа гэшье, — гэжэ республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо **А. Н. Жильцов** хэлэе.

"Буряад Республикын 1997 оной республиканска бюджетэе хаража үзэхэ, баталха гурим тухай" Буряад Республикын Хуули баталха тухай асуудалаар олон депутатууд үгэ хэлэбэ. Юундэб гэхэдэ, нэгдэхээр, энэнай шэнэ асуудал, хоёрдохоор, мүнгэгүй аад, ерэхэ жэлэй бюджет баталха гэшье ойлогдосогүй ябадал гэшье ааб даа. Россин Федерацийн Гүрэнэй Дүүмшье 1997 оной федеральна бюджет баталаагүй байһаар. Гэбшье тус хуулине статьягаарн зүбшэн хэлсээд, юрэнхы дээрнэ баталха гэхэн шийдхэбэри сесси абаба.

Удаань "Буряад Республикын 1996 оной бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүдэ оруулаха тухай", "Сэлэнгын райондо мүнгэ зөөрөөр туһалха тухай" асуудалуудад республикын финансын министр **Г. В. Шлыкова** элидхэн байгаа. Тус

асуудалуудад олон депутатууд үгэ хэлэбэ. Жэшээхэдэ, депутат **А. И. Кардаш** иигэжэ хэлэе: "Манай республикын "Ливона" гэжэ акционернэ бүлгэм юундэ оптово худалдаа наймаа хэнэгүйб гэхэдэ, налог түлэлгэнөө хууладаг байна бшуу. Юундэ тус бүлгэм спирт худалдажа абахаар хэлсээнүүдэ баталангүй, хажуу тээхэ асархан спиртээр архи амһарталжа, магазинуудта эльгээдэг гэшьебэ?"

"Ливона" заводой гэмээр жэл бүри 30-40 миллиард түхэриг мүнгэн республикын бюджетдэ ородоггүй байһанин мэдээжэ гэжэ депутат **М. В. Михалев** тэмдэглэе. Тээд иимэ ехэ мүнгэнэй зарим хубине бюджетдэ оруулхын тула ямаршье хэмжээн абтанагүй, — гэжэ Правительствын гэшүүдэе шүүмжлэе. Үнэхөөрөөшье, 30-40 миллиард түхэриг мүнгэн манай республикада хэрэггүй болоо юм гү гэхэн асуудал гараха ёхоорол гарана. Олзо оршоёо дээшлүүлжэ, республикыгаа бюджетдэ мүнгэтэй болохо нөөсэ арга элрүүлэхэ, бэдэржэ олохо гэшье мүнөө дээрээ шухала асуудал болоно гэжэ мэдэрэе.

1996-1998 онуудта Буряад Республикада гүрэнэй ба нутагуудай предпритинуудыг үмсэлхэ гүрэнэй программа тухай Зөөри эрхилхэ талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ **Н. А. Астапенко** элидхэл хэбэ.

Байгша ондо манай республикада 18 предприти болон объект, тэрэ тоодо 9 предприти, зөөрин 5, барилганы дүүргэдэггүй 4 объект үмсэлэгдэхөөр багсаамжалагданхай. 17 бүлгэмэй акцинууд худалдагдахаар хараалагданхай. Гүрэнэй ба республикын экономикые хайжаруулаха хэрэгтэ предпритинуудыг үмсэлэгэ горитой нүлөө үзүүлхэ ёһотой гэжэ элидхэлшэ хэлэе.

Тус программа тухай тогтоолой проекты депутатууд баталан байна.

Мүн сессидэ Буряад Республикын территориальна бюджетдэ гадуур харгын жаса тухай Дүрим баталагдаа. Энэ жаса тухай республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо **А. П. Табалаев** элидхэл хээ.

Тэрэнэй удаа Буряад Республикын бага олзын хэрэг эрхилэгшэ дэмжэлгын мүнгэ зөөри хэрэглэн тухай тоосоон шагнагдаа. Энээн тухай республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо **А. Н. Жильцов** элидхэл хээ.

Тус жасын санһаа бага олзын хэрэг эрхилэгшэдэ, гол түлэб

хотодо ажаһуугшадта, урьһаламжын мүнгэн зөөри үгтөөд, саг соонь бусаагаагүй ушарнууд гаргагдаа. Нүүлэй 4 жэлэй туршада бага олзын хэрэг эрхилдэг оройдоол 50 хүндэ тус жасаһаа мүнгэнэй тэдхэмжэ үзүүлэгдээ. Олзын хэрэг эрхилхэ талаар элдэб онол аргууд нэбтэрүүлэгдэхэ, бэдэрлэгнүүд хэгдэхэ ёһотой байгаа. Тээд иимэ ажал ябуулагдаагүй.

Тус жасын хүтэлбэрилэгшэд урьһаламжын мүнгэ тэхэриулхэ хэрэгэй хойноһоо хиналта бэелүүлэггүй гэжэ Арадай Тоололгын палатын хүдэлмэрилэгшэд элрүүлхэн байна. Жэшээхэдэ, 1995 ондо 500 миллион түхэриг жасын санда бусаагдаха ёһотой байгаа. Мүн тэрэ жэлдэ оройдоол 5 проект мүнгэн зөөрөөр хангагдаа, тийхэдэ энэ мүнгэн зөөри Федеральна бюджетдэ гаргашалагдаа. Тус жасада ороһон бэшэ мүнгэн зөөри депозитивүүдтэ нөөсэлэгдөө гэжэ Арадай Хуралай Тоололгын палатын түрүүлэгшын орлогшо **Т. А. Дондукова** үгэ хэлэхэдэ, тэмдэглэе. Тус жасын мүнгэ зөөри тусхай зорилгоороо хэрэгдэгдэнгүй, энэ талаар хүтэлбэрилэгшэдын хүдэлмэри муугаар ябуулаа гэжэ тэрэ онсолбо.

Жэшээхэдэ, депутат **А. С. Шилов** энэ асуудалаар наамжаяа хэлэхэдэ, ажал хүдэлмэрийн хойноһоо хиналта бэелүүлхын тус жасын советэй бүридэлдэ Арадай Хуралай депутатуудыг оруулхыг дурадхаа. Мүн депутат **В. О. Гейдебрект** үгэ абахадаа, бидэ элдэб жасануудыг байгуулахадаа ажал хэрэгшын хойноһоо хиналта бэелүүлэггүйгөөр бүлэг хүнүүдтэ ехэ мүнгэ зөөри мэдэхэ эрхэ олгонобди гэжэ хэлэе.

Тэрэшлэн депутат **В. И. Марков** энэ асуудалаар үгэ хэлэхэдэ, хуули ёһо гаргалгын асуудалуудта гол анхаралаа хандуулаад, эдэ Хуулинуудыг сахилгын хойноһоо хиналта бэелүүлхэ тухай мартанабди гээбэ. Республикыда байгуулагдаһан жасанууд бултадаа нэгэ дутагдалтай, тэдэндэ үгтэн мүнгэ зөөри хэрэгээрэ гаргашалагданагүй гэжэ Тоололгын палатын шалгалтын дүнгүүдхэ элрэнэ. Ушар тиймэнэ эдэ бүгэдын хойноһоо хиналта бэелүүлхэ парламентын үүргыг дээшлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ мэдүүлэе.

Тус жасын тоосоо удаан зүбшэнэйг үлүүлээр депутатууд тогтоол баталан абаба. Буряад Республикын олзын хэрэг эрхилэгшэ дэмжэлгын Устав баталагдаа.

Буряад Республикын Залуушуулай программа дэмжэхэ гүрэнэй республиканска бюджетдэ гадуур жаса байгуулаха тухай Буряад Республикын Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ **С. В. Мантуров** элидхэлэе.

Залуушуулай политикин асуудалуудад бэелүүлэгдэхэ бүхы хэмжээ ябуулануудыг мүнгэн зөөрөөр гүйсэд хангаха, хүүгдэй болон эдиршүүлэй спорт, бусад зүйлнүүдэ дэмжэхэ хэрэгтэ мүнгэн зөөри дуталдана. Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитедтэ 11 программа хараалагданхай. Ушар тиймэнэ залуушуулай хэрэгүүдэ дэмжэхэ гүрэнэй республиканска бюджетдэ гадуур жаса байгуулаха шухала гэжэ түрүүлэгшэ мэдүүлэе.

Буряадай залуушуулай программыг мүнгэн зөөрөөр дэмжэхэ жаса байгуулаха тухай проект хаража үзэхэ талаар зүбшэлэгшын тусхай комисси байгуулагдаа. Энэ проектын дутуу дундануудыг тус комиссийн гэшүүд заагаа, тэдэниг усадаха, депутатуудай зүбшэн хэлсэлгэдэ дурадхааба, энэ хэрэгшын дэмжэт гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар асуудалда манай республикада анхарал ёһоор хандуулагдаанагүй, тиймэнэ энэ жасыг байгуулаха хэрэг дэмжэхын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо **А. Д. Карнышев** дурадхаа. Тийгэжэ тус жаса байгуулаха хэрэг депутатуудай нэгэн дуугаар дэмжэгдэбэ.

Удаань 11 гэшүүдхэ бүридэн жасын совет, шэнэ Устав баталагдаа.

Тэрэшлэн Буряад Республикын бюджетдэ оруулагдааг материально-түүхэй эдэй үндэһэ нууриг бэхйжүүлхэ талаар мүнгэ ашаглаха гурим тухай сар зуурын Дүрим баталха тухай Геологийн ба байгалийн баялинуудыг ашаглаха талаар комитедэй түрүүлэгшэ **В. И. Бахтин** элидхэлэе.

Элидхэл тушаа **В. Б. Саганов** үгэ хэлэхэдэ, тус комитедтэ үгтэн бүхы мүнгэ зөөринг гансата мэдэлдэн үгэхэгүй. Правительствын, Арадай Хуралай талаһаа тэрэнэй эрьесын хойноһоо хиналта бэелүүлхэ, хэбэн ажалын хэмжээгээр хуби хубяарн номолхыг финансын министрствэдэ даалха гэжэ тэмдэглэе.

С. ОЧИРОВ,
Э. ДАМБАЕВА,
манай тусхай корреспондентүүд.

ШАГНАЛ

Гүрэн түрын урда габьяатай байһанайн ба үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилхэнэйнь түлөө Россин Федерацийн Президент 1996 оной июнийн 7-ной Зарлигаар "Улаан-Удэ" нарин сэмбын мануфактура гэхэн акционернэ бүлгэмэй директор **Альцман** **Клавдия Павловна** "Эсэгэ оронойнгоо үмэнэ габьяатай байһанай түлөө" **IV шатын орден**оор шагнаба.

Барилгын талаар габьяатай байһанайн ба үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилхэнэйнь түлөө Россин Федерацийн Президент 1996 оной июнийн 7-ной Зарлигаар Северобайкальск хотын өөһэдын хүтэлбэрийн захиргаанай гулваа **Бодров** **Владимир Андреевич** "Россин Федерацийн габьяата барилгашан" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

Хүн зоной элүүр энхын хамгаалха талаар габьяатай байһанайн, медицинскэ туһаламжа хүргэлгын шанарыг дээшлүүлхэнэйнь ба үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилхэнэйнь түлөө Россин Федерацийн Президент 1996 оной июнийн 7-ной Зарлигаар "Россин Федерацийн элүүр хамгаалгын габьяата хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо гэбэл:

Бернаев **Александр** Малановича - Селенгинскын медицинскэ училищийн директор.

Санжижапов **Николай** Цырендэшиевича - Хяагтын районой территориальна медицинскэ нэгэдэлэй ахмад врач.

Гүрэн түрын урда габьяатай байһанайн, үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилхэнэйнь түлөө Россин Федерацийн Президент 1996 оной июнийн 7-ной Зарлигаар уран зохиолшо **Жалсараев** **Дамба** **Зодбиче** "Эсэгэ оронойнгоо үмэнэ габьяатай байһанай түлөө" **IV шатын орден**оор шагнаба.

Гүрэн түрын урда габьяатай байһанайн ба үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилхэнэйнь түлөө Россин Федерацийн Президент 1996 оной июнийн 7-ной Зарлигаар Арадай уран бэлигэй республиканска түбэй гол мэргэжэлтэ **Абгалдаева** **Виктория** **Владимировна** **Хүндэлэлэй орден**оор шагнаба.

Хүдөө ажахын шэнжэлэл

МАЛ АЖАЛАЙ МҮНӨӨНЭЙ БАЙДАЛ

Республикын хүдөө ажахын предпритинуудта адууһа малай болон шубуудай тоо толгойн эрид үсөөрхэн, тэдэнэй ашаг шэмзын нилээд хороһон ушарһаа мал ажалай продукци үйлдбэрлэхэ хэмжээн байгша ондо доошолһон заандаа. Тусхайлан хэлэхэдэ, энэ жэлэй июнийн 1-нэй байдлаар хүдөө ажахын предпритинуудта бии байһан бүхы түрэлэй мал: эбэртэ бодо мал 137,7 мянган толгойдо гэхэ гү, али нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулахада, 15 процентээр, тэрэ тоодо үнээд 49 мянган толгойдо (14 процентээр), гахайнууд 32,8 мянган толгойдо (9 процентээр), хонид ба ямаад 390,2 мянган толгойдо хүрөө, энэнь аяр 22 процентээр үсөөн болоо.

Түнхэнэй, Хэжэнгын ба Захаминай аймагуудай хүдөө ажахын предпритинуудта илангаяа эбэртэ бодо мал 23-32 процентээр, хонид 44-74 процентээр, Ивалгын, Түнхэнэй аймагууд гахайнуудайнгаа тэн хахадыень хороогоо.

Мүйөө жэлдэ нёдондонойхидо орходоо түл түрээс бага зэргэ олоор абтаба. 1996 оной июнийн 1-дэ зуун эхэ мал бүриһөө дунда зэргээр 38 тугал, 53 хурьгадай абтабал, харин үнгрэнэй жэлэй энэ үедэ 35 тугал, 50 хурьгадай абтабал байгаа нэн. Поршоонхо абаха дүн доошолоо гэхэ гү, али 1995 ондо 303 поршоонхын абтаһан хаань, байгша ондо миил 276 түл абтаад түлжүүлэгдэнэ.

Мал харуулаха талаар энэ жэлэй үрэ дүн яһала бараг гэжэ сэгнэгдэхээр. Республикын аймагууд сооһоо Кабанскын аймагай хүдөө ажахын предпритинууд эбэртэ бодо малаа, гахайнуудыг олоор гарза хоролтодо оруулба.

Энэ жэлдэ хамтын ажахынуд бүхыдөө 4,5 мянган тонно мяха, 15,3 мянган тонно һү, 35,7 миллион үндэгэ үйлдбэрлэхэ абаа. Энэнь 1995 оной мүнөө үеынхидэй сасуулахада, мяха үйлдбэрлэхэ хэмжээн 38

процентээр, һүн - 17, үндэгэн - 36 процентээр доошоо ороһон байха юм.

Байгша оной үнгрэнэй табан харын туршада хүдөө ажахын предпритинууд бүхыдөө үйлдбэрлэн мяханай 54 процентнь үхэрэй (1995 ондо - 46 процент), 11 процентнь гахайн (8 процент), 14 процентнь шубуунай (32 процент), 9 процентнь хониной (8 процент) мяхан эзэлбэ.

Республикын миил дүрбэн аймагта һү, мяха үйлдбэрлэхэ хэмжээн мүнөө үедэ дээшлээ.

Харин Загарайн, Хойто-Байгалай, Ивалгын аймагууд мяха үйлдбэрлэгшэ аяр 40, мүн дээшлэе процентээр бага болгоо. Баунтын, Ахын, Захаминай ба Түнхэнэй аймагууд һү үйлдбэрлэгшэ эрид доошолоулба.

Захаминай ба Түнхэнэй аймагуудта үнээн бүриһөө миил 98 ба 156 килограмм һүн хаагдаба. Харин республика дотор энэ үедэ үнээн бүриһөө аяр 374 килограмм һүн абтаа ха юм. Прибайкальин, Кабанскын аймагуудай ажахынууд үнгрэнэй миил һара соо үнээдэ зүбөөр харуулажа шадаһанайнгаа ашаар һү хаалиа яһала дээшлүүлжэ шадаба.

1996 оной эхинһээ хойшо хүдөө ажахын предпритинууд үмсэдэ ба таряшанай ажахынуудта 2267 толгой бодо мал, 5253 гахай, 3594 хонин болон ямаа худалдаа. Тэрэнэйнь 70 процентнь гэхэ гү, али 131,7 мянган толгойниин залуу һүрэг мал болоно.

Баярма ЖУГДУРОВА,
Буряадай Статистикын гүрэнэй комитедэй хүдөө ажахын таһагай мэргэжэлтэ.

Дэлгүүр: шэнэ шэнжэнүүд

АРГА ХУРГАЯА БЭДЭРЖЭ...

Мухар-Шэбэрэй аймаг эдээ хоолой зүйлүүдье үйлдбэрлэн гаргадаг предприятинуудай ажалшад дэлгүүрэй харилсаанай бэрхэшээл түбэгүүдье агаарын дабажа, нутагайнгаа хүн зоние продукцияр хайнаар хангахын тула али бүхы арга хургаа бэдэржэ байна. Энээнэй тула үйлдбэрингөө ажал хэрэгүүдье шэнээр эрхилжэ, түгээсэ ехэтэй оньон техникэ нэбтэрүүлжэ, ашаг эртэй технологээр хүдэлхье оролдоно.

Хаяхан республикын олон аймагтаа айлшаар хуан хүдөө ажыхын хүтэлбэрлэгшэд болон эргэжэлтэд эдэ предприятинуудта, тусхайлбал, "Тононой завод" гэжэ акционернэ бүлгэмдэ, эдээ хоолой комбинатда, пивын заводто хүржэ, шэнэ үйлдүүдье халажа абахын тула ажал хэрэгүүдтэйн танилсахан, продукциянь харахан, агаар үзэһэн байха юм.

Эдэ предприятинууд шухала бүхы түхээрлэгүүдээр зэбсэгжүүлэгдэнхэй. Ушар хамтаа хайн шанартай продукция гаргана. Тийгээд эдэнэртэ харуулха юмэн яһала бии байба.

"Тононой завод" гэжэ акционернэ бүлгэмэй директор Галина Мелетеевна Цыденова айлшадаа түгээмүүшэ халуунаар угтажа, ажал хэрэгүүд тухайгаа бонирхолтойгоор хөөрөө.

50-яад хүдэлмэришэд эндэ ажаллана. Үйлдбэрийн цехтэ арбан хүн хүдэлдэг. Зунай

хайхан сагай ерэхэдэ, хү наам эли бодо дээшлээ. Тийгээд хаял хада ажыхынуудхаа үдэртөө 8 мянган тонно хүн ородог байһан хаа, мүнөө 13 мянган тоннодо хүрбээ. Үдэр бүхэндэ 700 килограмм зөөхэй, 13-14 хайрсаг малай тоно үйлдбэрлэн гаргана. Гэбшье эндэ костромской сортын сыр буйлуулга хадаа үйлдбэрлэдэг гол продукция болоно. - "Ойлгогдосогүй мүнөөнэй сагта бултаараа оролдожо, шэнэ юумэ нэбтэрүүлэн, муу бэшээр ажалланаа даа. Олзо оршомнайшье гэмгүй хайн. Нутагайнгаа зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдье хангаха гэшэ манай гол зорилго болоно", - гэжэ мастер Ольга Афанасьевна Гуслякова хэлээ нэн.

Эд хэрэглэмжын кооперацийн эдээ хоол үйлдбэрлэдэг комбинатда хилээмэ, бүүлхэ, хэрюун унда, колбасагай зүйлүүдье гаргадаг байна.

- Манай хилээмэнэй заводто сүүдхэдэ 1 тонно продукция гаргагдана. 10-12 тонно хилээмэ, бүүлхэ болон бусад зүйлүүдье гаргах аргатай бди. Тээд дүүрэн хүсөөрөө хүдэлнэгүйдэ даа. 2-2 хүн дүрбэн халаанаар ажалладаг. 6-7 сортын кондитерска зүйлүүдье, 10-15 янзын бүүлхэнүүдье, 2-3 сортын хилээмэ баринабди, - гэжэ комбинатдай директор Любовь Трифонова Ефимова мэдүүлбэ.

Үшөө эндэ 5-6 янзын овощной консервэнүүд, мүн лэ эды түхэлэй хэрюун унда, 3-4 сортын панамал ба сонгоомол колбасагай зүйлүүд болон бусад продукция үйлдбэрлэгдэнэ.

"Бар" гэжэ таряашанай ажыхынуудай нэгдэлэй түрүүлэгшэ Михаил Васильевич Рютин дэлгүүрэй харилсаанай үедэ юу хэхэ, ямар ажал эрхилхэ байһанаа ухаалдин ойлгодог хүтэлбэрлэгшэ юм. Ямар аргаар олзо олохо гэшэб гэжэ бодомжолходоо, дүрбэн жэлэй урда тээ пивын завод байгуулхын тула 40 миллион түхэригөөр тусхай түхээрлэгэ хэрэгсэлүүдье худалдажа абахы тэрэ дурадхаа нэн. Тийгээд тус ажыхын пивын завод (директорын В. В. Бутин) аймагай түб хууринда байгуулагдахан байгаа.

Мүнөө эндэ 11 хүн ажалладаг юм. Дүрбэн янзын пивэ шанагдадаг: "Золотая пива", "Барское", "Жигулёвское" гэхэ мэтэ. Пивэ шанагшад А. И. Добрынин, М. А. Гусляков, Б. В. Балханов, А. И. Москвитин гэгшэд илангаяа хайнаар хүдэлжэ, үйлдбэрлэн продукциягаа улам гүйсэтэй байхын түлөө оролдоно.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: угталгын үедэ; хүдөө ажыхын мэргэжэлтэд элдэб продукцитайн танилсажа байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ШУБУУ ҮСХЭБЭРИЛХЭ ШЭГЛЭЛТЭЙГЭЭР

Лев Фёдорович Дударев зоотехник мэргэжэлтэй юм. Урдаан нүүдэл-машажорнуудад ажилладаг. Бүхыл юумэн хайн гэжэ мүнөө сагта хаана байха даа. Шулуутыншье ажыхыда бэрхэшээлүүд бии. Хахалагдаха газарайн талмай оройдоол 2,5 гектар юм, ядахдаа 10 гектар талмайтай байха нэмдэ гэжэ Лев Фёдорович голхорно нэн.

Арендээр абадаг сабшалангын аяар 60-70 километрэй зайд оршодог хадаа гаргашан ехэ юм. Транспорт ходо хэрэгтэй болодог, тээд ашаанайн ори гансахан лэ машина хуушан аад, хэдэн хараар зааһабарилгада оронодог. Мөөртэ трактор абаха аад лэ, мүнгэн угы. Гансаан трактор бэнэ, хүдөө ажыхыда бусадшье оньон техникэ хэрэгтэй даа.

Ажыхы байгуулхадаа урьһаламжа абahan 8 миллион түхэригөө түлэжэ дууһаха тээшэ боложо байна, мүнөөгүүр техникэ тухай бодохо аргагүй хаш. Мүнгэн, мүнгэн... хайн үүлтэрэй галуунуудыг, гахайнуудыг абаха, витаминтай хоол абахада баһал мүнгэн хэрэгтэй...

Бэрхэшээлүүдэй байбашье, Шулуутын ажыхы яһала хүл дээрээ гаража байһан ажыхын тоодо ороно. Хэрэг байдлай хайжаржа, гүрэн түрын туһалаа бол, энэ ажыхы хаяын сагта ашаг олзотой боложо, дэлгүүртэ өөрын продукция табига эхилхэ юм.

Д.Бадмаев, "Знамя труда" газетын таһагыг даагша.

РОССИЙ ФЕДЕРАЦИИ ПРЕЗИДЕНТЫН ХУНГАЛТА

1996 ОНОЙ ЮНИЙН 16

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ГАЗАР ДЭЭРЭ
ДУУГАА ҮГЭЛГЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ БУРЯАД
РЕСПУБЛИКЫН ХУНГУУЛИЙН КОМИССИЙН

ПРОТОКОЛ

Территориальна хунгуулийн комиссинуудай тоо 25
Территориальна хунгуулийн комиссинуудай протоколнуудай тоо 25
Территориальна хунгуулийн комиссинуудай протоколнуудай мэдээнүүдье согсолһоной дүнгөөр Буряад Республикын хунгуулийн комисси **ниггэжэ тогтообо:**

1. хунгагшадай списогтэ урид, мүн нэмэжэ оруулһан хунгагшадай тоо	688483
2. хунгуулийн комиссида үгтэһэн хунгуулийн бюллетеньүүдэй тоо	660744
3. хунгалтын үдэр хунгуулийн участогуудта хунгагшада үгтэһэн хунгуулийн бюллетеньүүдэй тоо	417974
4. хунгалта үнгэргэһэн байшангуудхаа гадуур дуугаа үгтэһэн хунгагшада үгтэһэн хунгуулийн бюллетеньүүдэй тоо	23569
5. хунгуулийн хуряагдажа абтаһан бюллетеньүүдэй тоо	219201
6. Нүүдэл хунгуулийн хайрсагууд соо байһан хунгуулийн бюллетеньүүдэй тоо (тогтоогдоогүй түхэлэй бюллетеньүүдье оруулангүй)	23559
7. Байрын хунгуулийн хайрсагууд соо байһан хунгуулийн бюллетеньүүдэй тоо (тогтоогдоогүй түхэлэй бюллетеньүүдье оруулангүй)	417227
8. Үнэн бодото хунгуулийн бюллетеньүүдэй тоо	430245
9. Үнэн бодото бэшэ гэжэ тоологдоһон хунгуулийн бюллетеньүүдэй тоо	10541
10. Нэгэшье кандидадай удаа тэмдэг табигдаагүй, үнэн бодото бэшэ гэжэ тоологдоһон хунгуулийн бюллетеньүүдэй тоо	1739

11. хунгуулийн бюллетень соо оруулагдаһан Россин Федерацийн Президентын тушаалда дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай алдар, нэрэ, обогүүд	12. Кандидат бүхэнэй түлөө дуугаа үгтэһэн хунгагшадай тоо
БРЫНЦАЛОВ Владимир Алексеевич	554
ВЛАСОВ Юрий Петрович	770
ГОРБАЧЕВ Михаил Сергеевич	2544
ЕЛЬЦИН Борис Николаевич	134856
ЖИРИНОВСКИЙ Владимир Вольфович	21329
ЗЮГАНОВ Геннадий Андреевич	177293
ЛЕБЕДЬ Александр Иванович	46609
ФЕДОРОВ Святослав Николаевич	5464
ШАККУМ Мартин Люцианович	1190
ЯВЛИНСКИЙ Григорий Алексеевич	33451
13. Бүхы кандидадуудье буруушаһан хунгагшадай дуугаа үгэлгын тоо	6185
Ондоо тээ хунгаха эрхэ олгоһон үнэмшэлгэнүүдээр хунгуулийн участогуудта дуугаа үгэгшэдэй тоо	2022
Ондоо тээ хунгаха эрхэ олгоһон үнэмшэлгэнүүдье хунгуулийн участогуудта абahan хунгагшадай тоо	2900

Россин Федерацийн субъектын хунгуулийн комиссийн түрүүлэгшэ Комиссийн түрүүлэгшын орлогшо Комиссийн секретарь Комиссийн гэгшүүд:

Цыганкова Н.М.
Дашиева Н.Т.
Дедюхина А.И.
Баранникова Л.Я.
Батуев Ц.Б.
Ивайловский Д.А.
Индукеева А.И.
Мархаева Г.Д.-С.
Мункуев Д.Ц.
Протасов Е.Т.
Сандипов В.Ц.
Семёнов М.Г.
Шотин В.М.

1996 оной шонин 19-дэ тус протокол бүридхэгдэбэ.

ТОЛЫ

ЭРТЭ УРДЫН хүн зон Байгалдалайе тойрон, хэдэн арбаад мянган жэлэй, тодорхойбол, 20-30 мянган жэлэй саада тээхээ ажаһуужа эхилхэн түүхэтэй. Энээн тухай тэрэ үедэ хабаатай олон тоото булашануудые Байгал шадарай газар нютагуудай дэбисхэр дээрэнхэ археологууд олоһон юм. Тэрэмнай хэр үни саг болоно гэшэб гэжэ харуулаха гэбэл, манай газар дайдада мамонтинуудай, носорогуудай, бизонуудай, зэрлиг моридой, хойто зүгэй ороннуудай, оронго, аргалинуудай бэлшэжэ байһан үе болоно даа. Мүн тэдэнэйшье араг яһануудые археологууд газар дороһоо олоһон байна.

Байгалые тойрон ажаһууһан арадууд тухай тон түрүүшын түүхын баримтанууд манай ээрын урда тээхи II-III зуун жэлүүдхээ эхилэ абадаг. Тэрэ үедэ алдарт далаймнай баруун бээер эртэ урдын ариинууд, эвенкнүүд, киргизүүд, харин зүүн таладаны динлинууд, гүннүүд, дун-хунууд, сянь-бинууд ажаһуугаа гэжэ эртын хитадуудай бэшэмэл түүхэ домогууд дотор хэлэгдэнэ. Дунху, сянь-би гэшээ монгол туургата арадууд юм. Удаань тэдэниие мунгун, тоба, жужан гэхэ мэтэ монгол хэлэтэ арадууд хэлэгдэн түүхэтэй. Тэдэнэр тэрэ үеын түүрэгарадуудые эзэмдэн, мэдэлдээ оруулһан байна. Тиигэбшье 150 жэл үнгэрхэн хойно жужанууд өөһэдөө түүрэгүүдэй мэдэлдэ ороо хэн. Мүн баһа тэдэнэй мэдэлдэ Сэлэнгын эрьеэр ажаһууһан уйгурнууд, Байгал далайн баруун бээын курыканууд ороһон байна.

VI-IX зуун жэлүүдтэ Зүүн Сибирьтэ ажаһууһан арадуудай картые харахада, Байгал далайе тойрон курыканууд, байырку, отуз-татаарнууд, хүсэ, пугу, тунло, киргиз, түүрэгүүд, уйгур, кидан гэхэ мэтэ арадууд ажаһууһан байна. Манай анхаралые курыканууд хонирхуулна. Юуб гэбэл, тэдэнэр мүнөө үедэ буряадуудай ажаһуудаг газарта түбхинэнхэй байгаа. Курыкануудые уч-курыкан гэдэг хэн. "Уч" гэхэн үгэ гурбан гэхэн тоо болоно. Тиихэдээ тэдэнэр гурбан курыкан гэхэн үгэ болоно ха юм. Тэрэ уч-курыкануудай бүридэлдэ ямар арадууд ородог байгааг гэхэн асуудал гаража ерэнэ.

Курыканууд тухай хитадай бэшэмэл зохёолнууд дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: "Байгал далайн хойто бээер гулигань гэхэн арад ажаһуудаг. Тэдэнэр 5000 сэрэгтэй. Ургамалай талаар хараха болоо хаа, тэндэ тибхэн элбэг юм. Тэдэ тон найн агта хүлэгүүдые хурган хоридог. Эдэнэй адуун хүрэгтэй тархи толгойнь тэмээнэхидэ адли. Моридын үдэр соо хэдэн зуул ли гүйхэ шадалтай юм. Гулиганынуудай газарын хойшоо далай хүрэгтэр нэмжидэг".

Тиихэдэ тэдэнэтэй зэргэлээд, тэрэ үедэ үшөө ямар арадууд алдарт далайн эрьедэ ажаһуугаа гэхэн асуудал гаража ерэнэ. Энэ асуудалда XI зуун жэлдэ ажаһууһан Дунда Азийн эрдэмтэн Зохан Гардизи харюу үгэнэ. Урдань VII-IX зуун жэлүүдтэ Байгал шадар фури гү, али кури гэжэ нэрэтэй ехэ отог зон ажаһуудаг байгаа гэжэ хэлэнэ.

Курыканууд болон фури гү, али кури гэжэ арадууд мүнөө үеын ямар арадуудай эртэ урдын дээдэ үеынхид болоно гэшэб гэжэ эрдэмтэд хэдэн зуун жэлэй туршада шэнжэлэн

ядашые хаа, "энэшни манай эртэ урдын нютаг гэшээ" гэжэ бүхыгөөрөө болодог хэм. Хэдэн арбаад жэлэй саана сугтаа хураһан яхад нүхэдни мүнөө үедэ нютагтаа үндэр тушаалтай, нэрэ зэргэтэй, алдар солотой болонхойнууд. Эгээл тэдэнэртээ зориулжа, гушан жэлэй саана табигдаһан асуудалда үшөө дахин харюусаад үзэхэм.

XVI зуун жэлдэ Сибирээр дамжан, Хитад ороһон аралжаа наймаашан Исбрант тэрэ үеын Сибирийн арадууд тухай замтай тэмдэглэлнүүдые бэшэһэн юм. Тэрээн доторнь яхадууд тухай иигэжэ хэлэгдэнэ: "Бидэ,

абаһан байжа болоо гэжэ мэдээжэ эрдэмтэ Ц. Б. Цыдендамбаев бэшээ бэлэй.

Монгол хэлэтэ хори-түмэдүүдэй Яхад орондо ажаһууһые олон юумэн гэршэлдэг. Тэндэ буряад нэрэтэй газарнууд хаа хаанагүй дайралдааг. Жэшээнь, Баатар нуур, Улан-Улаан гэхэ мэтэ. Гадна ондоошье монгол отогүүд тэндэ байрлаһан гэжэ түүхэ домогууд дотор хэлэгдэнэ. Жэшээнь, нохой, барга, сартуул, хатагин гэгшээ Сахада байһан гэхэн мэдээнүүд бии. Зүгөөр тэдэнэй дунда хори обогтон диилэнхи хуури эзэлдэг

ЗАХА ХОЛЫН САХА

үзэһэн байха юм. Тиихэдээ курыканууд гэшээ түүрэг гарбалтай байхаһаа гадна, мүнөө үеын яхадуудай үбгэ эсэгэнэр болоно гэжэ тодорхойлоһон байдаг. Харин фури гү, али кури тухай эрдэмтэдэй һанамжанууд хэдэн ондоо боложо хубаардаг. Зарим эрдэмтэд, жэшээнь, Г. Н. Румянцев фури гэшые хори гэжэ тайлбарилна, харин Ц. Б. Цыдендамбаев, Н. П. Егунов болон бусад энэ үгые буряад гэхэн үгэ гэжэ оршуулна.

Энэ статья соо мание курыканууд хонирхуулна. Ушар юуб гэхэдэ, тэдэ манай хүршэнэр болохо яхадуудай дээдэ үеынхид болоно ха юм. "Хүршэ зоной хаяа нэгэн" гэдэгтэл, буряад, яхад арадуудай хоорондо адли юумэниинь тон олон ааб даа. Тэдэнэр хэдэн зуун жэлэй туршада Байгал шадар хаяа хадхан ажаһуухадаа, ажаһуудалайшые, соёлойшые, хэлэнэйнгээшье талаар бээ бээдээ тон ехэ нүлөө үзүүлхэн байна.

Тиигээдшые монгол, түүрэг, түнгүүс-манжуур хэлэнүүдые дэлхэйн арадуудай хэлэнүүдые шудалдаг эрдэмтэд нэгэ ехэ алтайн хэлэнүүдэй бүлэдэ оруудаг юм.

Зэргэлээ ажаһуужа байһан арадууд бээ бээ танихашье байдаг. Бишье яхад хүбүүд, басагадай дунда яһала олон танилтай хэм. Гушан жэлэй саада тээ, үшөө 18 наһатай ябахадаа, Зүүн Сибирийн соёлой институтта хуража байха үедөө би яхад хүбүүдтэй хамтын байрын нэгэ таһалгада байдаг бэлэйб. Тиихэдээ тон эбтэй зетэй бэлэйбди: сугтаа институттаа ябадаг, сугтаа сүлөө сагаа үнгэргэдэг, сугтаа эдээдэг хэмди. Тээд оройдоол ори гансахан асуудал манай хани нүхэсэлые доройтуулхаяа һанадаг хэн. "Таанад, буряадууд, бидэниие Байгал далайн эрьедэ ажаһуужа байһыемнай Хүйтэн Мүлхэтэ океан руу, хойшонь намнаһанта" гэхэн асуудал байгаа даа. Тиихэдэнь би шада

яхадууд, урдань урда зүгтэ ажаһуугаабди. Тиихэдээ буряадуудтай хамта Байгал далайн эрьедэ нэгэ арад байһамди".

Исбрантын бэшэһэнэй ёһоор, өөһэдөө яхадууд "уг гарбалнай монголһоо юм, урдань хада хальмагуудай гүрэндэ ажаһуугаабди" гэжэ хэлэһэн байдаг.

Яхад эрдэмтэ Г. В. Ксенофонтон буряад болон монгол арадуудай түүхэ тухай яһала бэшэһэн байха. Тиихэдээ тэрэ иигэжэ бэшэнэ: "...буряадууд болон яхадууд - түрүүшынхидын нийтэ монгол түбидэ, һүүлшынхидын нийтэ түүрэг түбидэ - тон адихан байдалтай байгаа. Тэдэнэр монголшуудай болон түүрэгүүдэй хуларан һандарһанһаа уламжалан, аминдаа арадууд боложо илгарһан юм".

Тиихэдээ яхадууд Чингис хаанай бии болохоһоо урда тээ хойшоо зөөхэн юм гэжэ Г. В. Ксенофонтон онсолон тэмдэглэнэ. Яхад эрдэмтын саашань бэшэһыень уншай: "Түбэй Азида түүрэгүүдэй түрүү зэргэдэ гарахада, Байгал шадархи газар дайдаа яхадууд бии болоо хэн. Тиихэдээ тэдэнэр Ангар мүрэнэй эрьеэр ажаһууһан монгол отогүүдые Урянхай руу түрижэ, газар нютагыень эзэлхэн байна.

Тиигэбшье тэдэнэр монгол отогүүдэй тэг дундань ороһонһоо боложо, хойто зүг руу зөөхэ баатай болоо хэн". Тиихэдээ хэмнай хэнээ түриһэн болоно гэшэб гэжэ ойлгохонь бэрхэтэй.

Эрдэмтэ Г. Н. Румянцев курыкануудые монгол хэлэтэ хори обогтон байгаа гэжэ хэлэһэн байдаг. Мүн хори обогтоной түүхэ домогуудые, угай бэшэгүүдые шэнжэлжэ үзөөд, тэдэнэр Зүлхэ мүрэн шадар, Ойхон арал дээгүүр ажаһууһан гэжэ Г. Н. Румянцев тодорхойлоһон юм. Эгээл тэрэ үедэ хори обогтон шоно, нохой гэхэн һүлээнүүдхээ һалажа, түүрэгүүдэй нүлөөн доро хун шубуун гарбалые шэлэжэ

хэн. "Саха Республикада хори гэхэн нэрэтэй зуугаад газар тоологдоно" гэжэ эрдэмтэ Слюбэ Багдарын бэшэһэн байдаг.

Яхадуудай түүхэ домогууд дотор иигэжэ бэшээтэй байдаг: "Түрүүн түмэдүүд Ленэ мүрэнөөр доошоо буужа, мүнөөнэй Якутскын хуурида ерэжэ түбхинэнхэн байна. Тэдэниие һажаалдан, хориинхид, үшөө нэгэ хэды сагай үнгэрхэн хойно саха болон урянхай, мүн баһа нэгэ хэды болоод, багулинхид болон байгантайнхид зөөжэ ерэхэн юм".

1633 ондо ород хасагуудай бэшэһэн документ дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: "Ленэ мүрэниие дахаад, Вилуйһээ дээшэ якольско, яхад, буряад тайшаанар байдаг. Мүн моритойшые, ябаганшые хүнүүд олон юм".

Ород хасагууд Яхадта хоринорой эзэлжэ байһан газарые аминдань Хориин волость болгон таһалһан байна. Мүнөөнэй яхад хэлэн буряад хэлэндэл адли алтайн хэлэнүүдэй бүлэдэ ородог гэжэ дээрэ хэлээ хэмди. Хэдэн зуугаад жэлэй туршада зэргэлэн ажаһуухадаа, тэдэнэй хэлэнэй баялиг худхаран холидоһон байна. Тиигэжэ яхад хэлэндэ олон зуугаад буряад үгэнүүд оронхой. Жэшээнь, хайрмаг, хүнгэрэг, жабар, ой, шэренги, шэбэр, дархи, хабтагай, эдэгэнэ, долоогоно, үлэн, ургы, зөөхэй, эзэгэй, буруу, хашаа, дал, хотон, хадалан, хажуур, хургаа, үтэг гээд лэ тооложо эхилээ хаа, захадань хүртэхгүй юм.

Мүнөө үедэ Саха Республика баян дэлгэр байдалтай, түрэл хэлээ, түүхэ домогоо хүгжөөжэ байнхай.

Энэ статьяйгайгаа түгэсхэлдэ гаршаг болоһон үгэнүүдээ тайлбарилал: "Заха холын Саха" Яхад хэлэндэ "з" гэхэн үзэгшье, абяншые үгы юм. Тиймэһээ саха арад гэшээ, манай һанахада, Заха арад болоно гэшээ даа.

Дондок БАЛЖИНИМАЕВ.

Аман зохёолоймнай абдарһаа ХОЙТО

БАРГАЖАН НЮТАГТАЙЛ ААД...

Урганай дуун
АВТОРһАА: Энэ дууе 1930-аад, 40-өөд онуудта залуу басагаг дуулалдаг байгаа.

Хойто Баргажан нютагтайл
аад лэ,
Хонгор далайдань яахал
хүн биб дөө.
Холшор гансахан нүхэртэйл
аад лэ,
Хоёр жэлэйхиинь яахал хүн
биб дөө.

Ара Баргажан нютагтайл
аад лэ,
Ангара далайдань яахал хүн
биб дөө.
Амараг гансахан нүхэртэйл
аад лэ,
Армийн хургуулиин, яахал
хүн биб дөө.

Баян Баргажан нютагтайл
аад лэ,
Байгал далайдань яахал хүн
биб дөө.
Баталсан гансахан
нүхэртэйл аад лэ,
Военныйн хургуулиин, яахал
хүн биб дөө.

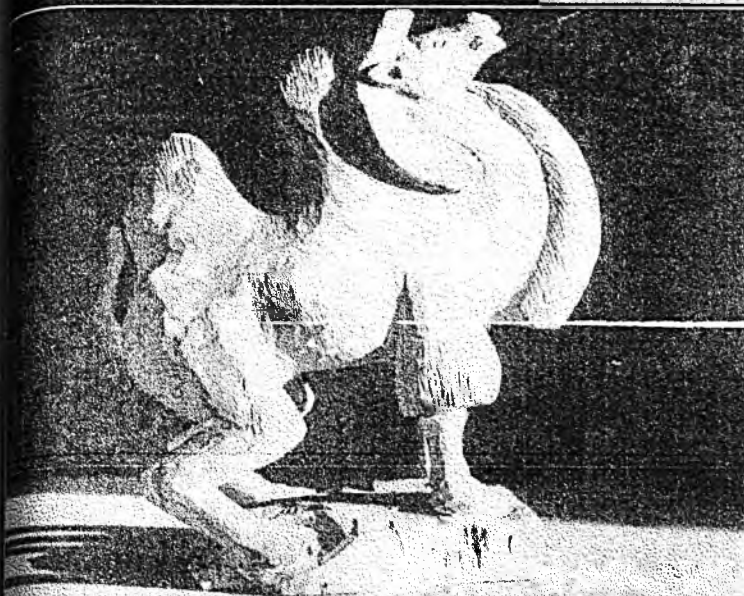
АНГАРХАН ДАЛАЙГАА ХАЛХАЛСАН...

Ангархан далайгаа
халхалсан,
Арбаадхан табсантай
агууламнай,
Алтанхан дэлхэйгээ
гэрэлтүүлхэн
Ангирхан шарахан нарамнай,
Арбаадхам наһандам
гэгээрүүлсэн
Алтанхан үзэгтэй СССР лэ.

Хойтохон далайгаа
халхалсан
Хорёодхон табсантай
агууламнай
Хүрһэтэ дэлхэйгээ
гэрэлтүүлсэн
Халуунхан шарахан
нарамнай,
Хорёодхон наһандам
гэгээрүүлсэн
Холбоохон үзэгтэй СССР лэ.

Байгалхан далайгаа
халхалсан
Баржагар табсантай
агууламнай
Бүмбэрсэг дэлхэйгээ
гэрэлтүүлсэн
Бүгэдымнай халуунхан
нарамнай
Балшархан наһандам
гэгээрүүлсэн

Батахан үзэгтэй СССР лэ.
АВТОРһАА: Энэ дууе гушаад ондо мийн нагаса Дабан Жамса Коммуз дуургээд, тэрэнэй һүүлдэ военныйн албанда морин сэрэгтэй командир капитан боложо ерэхэн багтаа энэ дуугаа өөрөө зохёожо дуулаһан юм. Тэрэнэй һүүлдэ 1941 он болоһон ходо Мухар-Шэбэрэйнгээ аймагта партизана нюусатай частыда, һүүлдэнь Хүсөөтэ нютагайһаа, Сталины нэрэмжтэ колхозой түрүүлэгшээр ажаллажа ябатарһаа 1941 оной ноябрь һарада баруун дайнда моргоо бэлэй, тэрэнэй удаа 1943 ондо тэрэ дайнай улаан дүлэн соо унаһа гэхэн мэдүүлэ саарһан ерээ бэлэй.
Ажалай ветеран, арадай дуушан ДОРЖИЕВА Балжиг Гунгаровнагай суглуулбарһаа.

ЖАГСАН БУУРА

Монгол туургата араудай уран бүтээл—зураг, урлал, оёдол, хуурай болон бусад зүйлүүд гүнзгийгээр шэнжэлжэ, эрдэмтэй докторой нэрэ зэргэ олохо гэжэ ябахан эрдэмтэн Николай Владимирович Кочешков далаад онуудай эхээр манай газетэд олон статья толилуулхан. Тийхэдээ өөрийнхөө суглуулхан материалнуудай фото-галбаринуудыг статьянуудтаа хабсаргадаг хэн.

Хожомын Н. В. Кочешков диссертация амжалтагтайгаар хамгаалжа, докторой нэрэ зэргэтэй болоһон байгаа. Мүнөө эрдэмтэн Н. В. Кочешков манай таһагай архив сооһоо Н. В. Кочешковой фото-галбаруудтаа үлэһэн юмэнүүд гаража ербэ. Тэдэнэй нэгэн—Агын урдад автономито окрутой хүдэнтэ нотагай уран һиилүүршэн дамба Жамсоевой бүтээһэн "Тэмээн" болоно. Бээ хүсэжэ жагсаһан туурын дүрье автор гоёор гаргаа бэшэ гү?..

Ц. ДОНДОГОЙ.

ЛУСУУДАЙ НОРЬМОНОН

Эхүүн хангалаар анхилдаг, эмнэлдэ, эдээнэй дээжэдэ ородог, урдан сагаан сэгсээр надахан, хангалаар мөйһонхой үрмэ, хуурай гэгдэдэг үнэ холын амттай амтан жэмс бэлэй даа. Үе сагай үнгэрхэдэ, байгаалийн үрмэ шарай, хүнэй ажбайдал—бүхы юмэн хубилаа. Арбан үрмэ жэлэй аха гал улаан хулгана хэдхэдэ үзэгдөөгүй хохидолой болж байхад, хүн түрэлтэн бүхы амттай юмэнэй ажаидаралай үрмэ тэмсэхэ, оролдохо, орон хэдхэдэ залбарха, дүржэ, амттай байхан хорхой үрмүүд, шоргоолжоний, хуурай үрмүүд, ан амитанийн хэдхэдэ зэргээрэ абарха, хэдхэдэ нэгдэжэ, маани үрмүүд ушшажа, үргэл буянгаа үрмүүд хуурай.

Гэхэ зуура энэ бүхы аюул үрмүүд ушарта хүнэй гараар үрмүүд. Бидэл—хүн түрэлтэн эхэ байгаалинга дайсад болонхой!

Уирэй, мөйһонхой түлэг үрмүүд байһан үе! Бэлгитэй үрмүүд сэдхэлдэ элдэб байхан үрмүүд, бодол, гуниг түрэдэг.

Ута хомогор хюмһагай зарим үрмүүд хайрагуй мөйһонхой мүшэр үрмүүд, багала болгон тэбэрээ, үрмүүд үрмүүд ябаха юм. Уржагал байдаг мөйһон бултанда үрмүүд үрмүүд—гэжэ харюусаад үрмүүд үрмүүд, юунышье гэжэ үрмүүд аргагүй.

Нэгтэ нотагай басан Долорес Далаевна хөөрөө хэн: "Хурамхаан нотагай хэншье мөйһонхой 4 шэз Хэжэнэ нотагай абааша хуулаа хаш. Хэдхэдэ сагай үнгэрхэн хойно багала хуулаа хаш. Уданшьегүй тэрэ хүн харахагүй болоһоо. Ядахдаа элдэб мэргэшүүлхэ абарал хуулаа хаш, лусуудай нодонэй норьмоно хуулаа, гэмэлтэ гээ ха". Тийхэдэ мөйһон ЛУСУУДАЙ НОРЬМОНОН болоно гү? Хэн мэдэбэ. Юрэдөө, мөйһонхой энэ хуулаа хүн оёлдөггүй байна. Тиймэһээ байгаалинга баялгата булта гамтайгаар хандая гэжэ уржагла байна. Илангаяа аха нүхэд залуу үетэндэ саг үргэлжэ энэни ойлгуулжа байха ёһотой гээшэ ааб даа.

Мөйһон гэжэмнай хоморой, "Улаан дэбтэртэ" ороһон жэмс гэжэ зарим хүн мэдэхгүй байна. Тиймэһээ байгаалинга баялгата булта гамтайгаар хандая гэжэ уржагла байна. Илангаяа аха нүхэд залуу үетэндэ саг үргэлжэ энэни ойлгуулжа байха ёһотой гээшэ ааб даа.

Роза ДАШИЕВА, багша.

Телятников хэлэбэ. —Гайхалтай юмэн байхагүй.

"ЭМЭЭЛТЭ ЭМНИГ ХЭДЫТЭБ?"

Энэ удаа уужам баян буряад урлалын голын хойто хуурай хангаанай аймагаар ябажа үрмүүд. Хүдөө нотагай хүн байра байдалтай, хуурай дүтөөр танисааб. Эдээнүүдэй үйлсэ дамжуулааар ябахадаа, урлалынгаа танилнуудтай үрмүүд.

—Совхознай бутаран халажа, фермернүүдэй, таряашадай үрмүүд боложо халаа. Нэгэ үрмүүд байгуулагданхай. Наалин үрмүүд, гүүртэ, отаранууднай үгы болонхой. Агай шүүлнай —асионернүүд, олонхи үрмүүд үрмүүд хэхэ ажалгүйшүүл. Түрлэһэн хэхэ хүдэлмэрийг үрмүүд, харюусалга багатай үрмүүд ха юм,—гэжэ ехэл үрмүүд жаргад нотагай үрмүүд ябаһан, үе наһан соогоо үрмүүд үрмүүд Илан

Гэртэ, газашни харууһагүй хэбэһэн ябаган тэргэ, шаргаһа, эмээл тохонһоо, трактор, машинны запас хэрэгсэлүүдхэ эхилээд, бултын аялжаанда гаргажа, архи болгожорхон.—гэжэ дайһан үрмүүд хуурай хуурай механизаторууд хуурай, үзэхы үзэһэн Цыбик Хормоновтой уулзахада, баһал хэлэбэ хэн.

Тээд яахашни? Сагнай нимэл болоһоо бшуу. Архи гэшыг үдэршье, хүншье худалданалдаа. Залуушуулхээр архи ууна. Энэнь тон муу. Ногтуу эрх, эхэнэр элүүр үри хүүгдыг түрэхэ гү? Энэ асуудал наһаа ехэл зобоодог.

Алла тосхоноор ябахадаа, нэгэ шог ёгто хөөрөө шагнаа хүм. Тэрэнэ мүнөө тандаа хөөрөнүү. —Уһа шэрэдэг тэргэ хэды сэнгэйб? Хэн мэдэбэ. Мангарлаад байгаа хуурай, хуурай шэлэй сэнгэй. Эндэ 500 грамм шэлэй архи 12 мянга юм гээд

ХОЛЫН хабарай үдэрнүүд хэн. Аалин намдуу үбэлэй ута хүннүүдэй удаа үдэрэй тэнийжэ, аяр шара наранай үер толоной үргэдэжэ, игаабари элшын жэгнэжэ эхилхэн хаһа бэлэй. Тала, майлын саһан хайлажа, гансал Хүрээтын дабаанай ара ташалан урдынхараа сайбалзан, хүхэлбэ үнгэтэй хабшалнууд сооһоон хүйтэбэр амыар нэбшээлэн байдаг хэн.

Манай багахан тосхоной бүлэг-бүлэг хотон айлуудай багашуул хойто үбэртөө, мүн голынгоо ганга эрьедэ бүхэли үбэлдөө холжоржо наададаг матамалшыг, сабшамалшыг, поодорзотойшыг, далитайшыг шаргануудайнгаа газардаһанда гажараагүй, харин тэдэнэ ерэхэ үбэл болотор ог таһа мартажархинхай, артелиингээ арбаад зэргэлээ амбаарнуудай дунда бүхэли үдэртөө шаг шууа табилдан, хоргодолсожо наададаг эдитэй хэн.

Тарилгын орооһоор дүүрэнхэй, доогуураа хүндытэй тэдэ түглэгэр хара амбаарнууд бүхэли үбэлдөө дабша дээрээ хуугаад, гүн нойрто абтаһан ямар нэгэн үлгэрэй үгэ дуугүй үбгэд мэтэ, хон-жэн тэбхылдэжэ байгша бэлэй. Тийгээд лэ игаабари үдэрнүүдэй ерэхэдэ, бээрээгээ таража баясаһан борбилоонуудай, сахалатаһаһан хасартай, хааритайхан хабартай хүбүүдэй шаг шууае шангадхан дэмжэжэ, суурияндаа сасажа хуудаг

хэн даа тэдэ түглэгэр томо амбаарнууд...

Багашуултай шууялдажа бахаа ханадаг Данзан-Нима ахайтан нэгтэ үдэшэлэн наадаяа хуряжа байһан үхибүүдэй хажуугаар гарахадаа:

- Гахай багшыг хараа гүт, нүхэ-аад, - гэбэ.

Шэмээгүй бээ бээ харалсаһан үхибүүд сооһоо Шиирабай Цэрэн-Дондог даб гэн:

ДАЙДЫН УНЯАР

Уянга

- Ерээ юм гү? - гэжэ хүмэдхөө суглуулан, гэтээд байба.

- Нэ, юрэдөө, энэ үглөөнэй тэрэ урдахи Номгон хүндыһөө энэ хойто Молон хүнэй өөдэ зургаан шарга түлээ абаашабал даа. Юушыг харахата даа, наадандаа ногтошоод...

- Галаа түлхэнэ бээ... - гэжэ хэншьеб гүбэрбэ.

- Тэлигышэ. Түлхэ хаһань болобо гэшэ бэд даа. Түлээниинь лэ нойтон байжа, галын аһажа үгэнгүй, тулягша аа гү даа, - гэд, ахайхан хамар дорохи бабагархан хахалаа хүдэлгөөдхибэ.

- Энэ хара газар дээгүүр түлээтэй шаргаяа өөрөө шэрэнэ гэшэ гү? - гэжэ хүбүүдэй нэгэн ханаата болобо.

- Угы бэд даа. Хөөмөгшөтэй сарнуудын эсэндээ хөөһе бууража ябана хэн. Сэсэг, ногооной ургаха, таряа талха тариха хаһан ойртожо байхада, газараа гэдхээгээгүйдэм аргагүй гэжэ Гахай багша ехэяаража ябана хэн. Таанад, юрэдөө, эртэ бододог болоо

һаа, Гахай багшын галаа түлхээ яаража, түлээгээ зөөжэ ябахыг харахал байгаалта даа, - гэжэ ахайхан мийдэ гээд, саашалаа бэлэй.

- Манайда Хойморой ханжинма хуурай түлээ ехэл. Баабайһаа эрээ наань, үгэхэл хэн. Мэдээгүй гэшэл даа, - гэд, Энэ-Бэшэ бодолгото болобо.

- Нэ, юрэдөө, танай морин шарга түлээгээр

Гахай багша нохой тахалха хэн гү даа. Одоол, тэрэ хүүдинсын урдахи хоёр ЧТЗ-гэй ябадаг һаа. тэдээгээр лэ шэрүүлэ һаа, тархышье амар байгаа хэн ха, - гэбэ Цэрэн-Дондог.

Холын хабарай үдэрнүүд хэн. Манай багахан тосхоной тэдэ үетэн ахайханайнгаа хэлээшээр эртэлжэ хэдышье бодоо һаа, хото хорёогой оройһоо удаан хэдышье парашалаа һаа, Гахай багшыг хаража ядаа хэн. Тэдэнэй бодоходол, аймагтар ажалша Гахай багша үнэ заяанда, үүр-сүүрээр хашан баатар сарнуудаараа хамаг ажалаа хэхээ ябаһан байхал даа...

Тийгэһээр холын сабшалан, бэлмээрнүүдэй хур хагдан хуухалагдажа, хамаг дайдамнай хабарай уняар татан байгша хэн.

- Гахай багшамнай галаа түлээ, галайн уняар энэ ха юм, - гэлдэжэ, нотагайхиднай ехэ, багагүй хүхилдэгшэ бэлэйл.

Б. ЖАНЧИПОВ.

сэнтэйгээр үгэжэрхнэ бшуу.

Нүхэд нүхэдэйнгөө унажа ябаһан эмээлтэ эмнигыншье хахад халуун охиндо абтаад ябахадаа, харамнан, хайрангүйгөөр, баһал минитэ шахуугаар худалдажархиха ушарнууд дайралдаһан байха юм. Тийхэтэй хамта эмээлтэ морин хэдхэдэ болоно хаб гэнэ ёһотой? Харюусаха арга шадалтай гэшэ гүт гээд асуужа болохот. Эмээлтэ эмниг арай гэжэ үлэр хайрсаг шэлтэй архида хүрбэ гээл даа. Бодото сэнгын тодорхойлон хэлэ һаа, 500 мянган түхэрт. Энэмнай хадаа дэлгүүрэй мүнөөдэрэй сэнгээр тоолодоно.

Сэргэдэ уяатай байһан эмээлтэ эмнигээ алдаһан эзэниинь хурагшала, бэдэрэн, морин хүлэгөө бэдэржэ олоо гэшэ ааб даа. Хайшан гэхэбшэ? Аха, дүүнэр байһан хадаа аргын олоо, мүншын түлөө, хүлэг ханяа гэдэргэн бусааха баатай болоо ааб даа. Энэ гэмтэ ябадал гароһан хүйхэршье түрэл гаралнуудайнгаа хатуу шүүмжэлэлгэдэ хүртэһэн гээд эмээлтэ.

Аймагай түб Хурамхаан тосхондо архиин арбан гурбан жолоо

шангаар лэ адхаһан Борис Будаев гэжэ хүйхэр биш байха. Тэрэ саг үргэлжэ арба, арбан табан сүүдхээр эрхээ хаһадан, хуугаадыг гарадаг. Тэмээндэ энэ хүйхэр хүршэ хуудат танил, наһажаал эхэнэрэй газараа ажал хэхэдэ хэрэглэдэг гоёхон резинэ мөөртэй наяд онуудаар 80 түхэртэй байһан тэргыншье мэдэгдээр асархад үрмүүд гуйжа абаад, холо бэшэхэн байһан аилайда абаашажа, арбан шөл архаар худалдажархэо.

Милицийн хүдэлмэрийгшэд наһажаал хүгшэнэй гуйлтаар мурдэлгэ хэжэ, тэрэ зоболонто тэргыншье олоо үгөөд, архитай ханилан Борис Будаевыг тушаажа абаа.

Холын Хурамхаанай аймагаар албанай хэрэгээр ябахадаа, нотагай дээдын зургаанууд хуулиг эрилтэнүүдэ үсэд шангадхажэ, архи уугаад, журам зодогшэдтэй саган эрилтэнүүдтэ хүрэмөөр тэмсэхэ бээ гэнэ бодолдо абтаа бэлэйл.

байгал шадарай нютагүүдта

САРТУУЛ-ГЭГЭЭТЭЙН дасан хэргээлгэдэ зориулагданан ехэ найр гурбадахи жэлээ июнийн 12-то болобо. Саашадаашье энэл үдэртөө жэл бүри боложо байха юм.

Углөөнэй 8-да хурал эхилжэ, хамба-лама Дамба Аюшеев, Мөөрөөшын, Санагын, Тамчын, Ивалгын дасангуудай ламанар хабаадаа.

Хуралай түгэсэһэн хойно Сартуул-Гэгээтэйн дасанай шэрээтэ Данзан-Нимаама (М.Р. Чойбонов) Мамба-дасанай (эмнэлгын) барилгын бүтэсэ тухай хөөрөбэ. Дасанай барилгада хэрэгсэл, материалнуудые, мүнгэ зөөри, мал дамжуулан эдэбхитэйгээр

Алексей Мархаев - хоёрдохи, Петропавловкын Сергей Федосеев гурбадахи хууринуудые эзэлбэ.

Тэрэшэлэн Сергей Пашинский 12 бүхэшүүл сооһоо шалгаржа, гурбадахи жэлээ абарга бүхэ боложо, солоёо дуудуулба. Зэдын аймагай "Коммунизм" колхозой адуушан Владимир Лубсановай тогтоон эрхим шан - хүлэг морин абарга бүхэдэ дамжуулагдаа. Хоёрдохи хуури абаһан Улаан-Удын спортын мастер Баяр Жаргалов хашарагаар шагнагдаба. Энэ шан Зоригто Дамчеевэй түрүүлэгшээр хүдэлдэг Дээдэ-Бургалтайн колхозой правлени тогтоогоо юм. Түрүүлэгшээр

ДАСАНАЙ ЕХЭ НАЙР

туһалдаг эрхэтэдэй, ажахы, фирмэнүүдэй, акционернэ бүлгэмүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй, дасанай зиндагуудай аша буянгыг тусгаар тэмдэглэн, тэдэндэ халуун баяр хүргэбэ.

Дасанай найрыг хайхан дуу хатар шэмэглэжэ. Гэгээтэйн, Дээдэ-Үшөөтэйн, Зэдын аймагай соёлой байшангай уран найханай бүлгэмэйхид, Улаан-Удын "Тэнгэри" ансамблийн мэдээжэ дуушад Елена Антонова, Андрей Чимитдоржиев, хатарай бүлэг абьяас бэлигээрээ баясуулаа.

Удын хойно "Эрын гурбан наадан" - бүхэ барилдаан, хур харбалга, мори урилдаан эхилбэ.

Улаан-Удһөө, Сэлэнгын, Хяагтын болон бусад аймагуудһаа, Зэдэ шотагай бүхы хууриин тосхонуудһаа ерэхэн 60 гаран бүхэшүүл, тэрэ тоодо спортын 18 мастер шандааһаа туршаба. 60 килограмм хүрэтэрхи шэгнүүртэ Улаан-Удһөө спортын мастер Юрий Дашинимав чемпион боложо, Доодо-Бургалтайн Саян Гармаев, Сандак Цыденов хоёрдохи, гурбадахи хууринуудые эзэлэ. Саянай дүү хүбүүн Владимир Гармаев спортын хоёр мастерыг булад, 70 килограмм хүрэтэрхи шэгнүүртэ эрхимлээ. Чагдаржаб Чулдумович Гармаевтай табан хүбүүд мурьсөөндэ хабаадажа, тус тустаа дээгүүр хууринуудые эзэлэ. Тэдэнэй хоёрын спортын мастернууд. 70 килограммай шэгнүүртэ Сэлэнгын Ноёхоной Баяр Цыбиков хоёрдохи хуурида гараба. Улаан-Удын спортын мастер Баяр Лхасаранов гурбадахи шанда хүртөө.

82 килограмм хүрэтэрхи шэгнүүртэ Дэрэстэй хууринай спортын мастер Сергей Сакяев чемпиной лентэ хэдэржэ, Борьёогой Николай Гомбоев, Дээдэ-Бургалтайн Андрей Балданов хоёрдохи, гурбадахи хууринуудые эзэлэ.

Хүндэ шэгнүүртэ 8 бүхэ, тэдэнэй дунда спортын дүрбэн мастер барилдаа. Петропавловкын Сергей Пашинский - нэгэдэх, Ивалгын

Дымбрыл Доржиевай хүдэлдэг "Баян-Дэлгэр" ажахын табиһан борьёогой эрье хонин гурбадахи хуурида гараһан спортын мастер Алексей Мархаевта барюулагдаба.

Шөгнүүр бүхэндэ илагшада найрай чемпиной лентэнүүд нэмэрюулэгдэжэ, борьёогой эрьенүүд, шангай хууринуудые эзэлэгшэдтэ үнэтэ шангууд барюулагдаа.

Эрэшүүлэй дунда хур харбалгаар Дээдэ-Бургалтайн колхозой түрүүлэгшэ Зоригто Дамчеев эрхимлэжэ, чемпиной лентэ мурэ дээгүүрнэ нэмэрюулэгдэһэн, борьёогой эрье барюулагданан байна. Хоёрдохи, гурбадахи хууринуудые Доодо-Бургалтайн Николай Дагбаев, Сэлэнгын аймагай Владимир Васильев хубаагаа.

Эхэнэрнүүдэй дунда Бургалтайн дунда хургуулиин 9-дэх классай хурагша Вика Дагбаева эрхим мэргэн болобо. 8-дах класса хурадаг тэрэнэй дүү басаган Алёна удаадахи хуурида гараа. Тэдэнэй эсэгэ, физкультурын багша Николай Намжилович Вика Алёна хоёрыг хорино. Дээдэ-Бургалтайн колхозой бухгалтер Туяна Дамчеева гурбадахи хуури эзэлэ.

Хатарша мори унагшадай дунда Цагаатай хууринай Баяр Доржиев түрүүлжэ гараба. Тэрэнэй удаа Бага-Наранай Анатолий Колесников, Доодо-Үшөөтэйн Виктор Цыденов гэгшэд ерээ. Гүйгөөшэ морёор урилдагшадай дунда "Мир" колхозой Геннадий Колесников - нэгэдэх, Дээдэ-Үшөөтэйн Саян Цыденов - хоёрдохи, мүн лэ Дээдэ-Үшөөтэйн Владимир Дамбаев гурбадахи хууринуудые эзэлэ.

Урдань элитэ барилдаашад байһан Мэлс, Кирилл Балдаевууд, Бата Дашанамжилов, Владимир Миронов мурьсөөнэй судьянууд байгаа. Сурхарбаанай ахамад судьягаар Александр Бадмаев томилогдоһон байгаа.

Н. ЦЫБИКОВ, ажалай ветеран.

182 - дохи СМП - гэй начальник Юрий Давыдович Векслер бэрхэ хүдэлмэришэн тухайгаа иимэ хайхан үгэнүүдые хэлээ һэн:

— Александр Кириллович Козлов манай предпрятида томодхогдоһон барилгын бригадираар 13 жэлхүдэлжэ ябана. Бригададань 17 хүн хүдэлнэ. Энэ бригадамнай предпряти соогоо эгээл томонь юм. Энэ хүн даруу номгон, урагшаа ханаатай. Ажалдаа тонхаруусалгатайгаар хандадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А.К. Козлов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

УНИВЕРСИТЕДЭЙ ДИПЛОМ БАРЮУЛАТДАА

Июнийн 14-дэ Буряадай гүрэнэй университетэй буряад хэлэ бэшэгэй V курсын оюутада дээдэ хургуули дүүргэһэнэй диплом барюулагдаба. Баяр ёһололой эхиндэ тус факультедэй декан, профессор Саян Жимбиевич Балданов амаршалгын үгэ хэлэбэ.

Эндэ ганса Буряадай гүрэнэй университетэйхид бэшэ, харин Буряад Республикын Правительствын, Эрдэм хуралсалай министерствын, ВАРК-ын болон эвенк арадай соёлой түбэй зүгһөө түлөөлэгшэд, мүн оюутадай гэртэһин ерэхэн байха юм.

Университедэй ректор, профессор Степан Владимирович Калмыков хургуулиа эрхимээр дүүргэһэн оюутада улаан дипломуудые гарай бэлэгтэйгээр барюулаа. Республикын эрдэм хуралсалай министрэй орлогшо Евдокия Будажаповна Раднаева, аттестационно комиссийн түрүүлэгшэ Геннадий Дмитриевич Бураев, үнийнэй хүдэлжэ байһан дүй дүршэлтэй багшанар, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй докторнууд Даши-Нима Доржиевич Доржиев, Валентин Игнатьевич Золхоев, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Нима Будаевич Дугаров болон факультедэй бусад багшанар дээдэ хургуули дүүргэгшэдтэ

дипломуудые барюулан байна.

Энэ баярта хэмжээ ябуулгада университет дүүргэһэн оюутада зориулан амаршалга, үрээлэй үгэнүүд аадар мэтэ адхараалдаа. Буряад Республикын Правительствын зүгһөө В.М. Алексеева, эвенк арадай соёлой түбэй зүгһөө В.С. Гончиков, ВАРК-һаа Е.Х. Гомбоин гэгшэд ута замда гарахаяа байһан залуушууд амаршалгын үгэнүүдые хэлэбэ. Энэ жэлдэ буряад хэлэ бэшэгэй факультедтэ хургуулиин багша болохоһоо гадна хитад болон эвенк хэлэнүүдэй мэргэжэлтэдыг, журналистнуудые эгээ түрүүлшынхээ гаргаба гээд тэмдэглэхэ шухала. Хитад хэлэ болон журналистика шудалһан оюутада үнэмшэлгэнүүд үгтөө. Жэшээлбэл, 19 выпускнигууд журналистын мэргэжэлээр хүдэлжэ эрхэтэй. Ород-буряад хэлэ бэшэгэй кафедрин ахалагша багша С.Ц. Будаевагай дүүргэгшэдыг амаршалхадаа: "Таанад олоһон эрдэм мэдэсэ дээрээ тогтонгүй, үшөө саашадаа хүгжэжэ, бэлиг шадбарьяа мүлижэ ябыг даа", - гэжэ онсолһониннь олоной зүрхэ сэдхэлдэ хадуугданан байха.

Залуу мэргэжэлтэдыг бэлдэхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулан багшанар, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй

доктор, профессор Д.Н. Д. Доржиев, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Г.Б. Дагданов, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат С.Г. Осорова, буряад хэлэ бэшэгэй кафедрин ахалагша багша Л.М. Балдуева, эвенк хэлэнэй багша Е.Ф. Афанасьева гэгшэд Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа. Буряад Республикын эрдэм хуралсалай министрэй орлогшо Е.Б. Раднаева: "Республика доторнай 60-и хургуулида хүдэлнэ, тэдэнэй 169-иний буряад хургуули гэжэ тоологдодог. Улаан-Удһөөнэй 45 хургуулида буряад хэлэн заагдана. Залуу хүрэгнай түрэхэн эхээс, түрэл хэлээс, соёлоо сахьжа ходоодоо ябаг лэ", - гэжэ университет дүүргэгшэдыг амаршалхадаа хэлэбэ.

Факультедэй деканат болон оюутадай совет табан жэлэй хугасаада эдэбхитэй найнаар хураһан оюутада О. Ангрускаева, Л. Гергенов, С. Даниева, Р. Ешонов, Б. Цырендоржиева, Б. Хамгушкеев, Н. Ганиогина, Б.М. Балданов, Ю. Очирова, С. Раднаева, Е. Бадмаева гэгшэдтэ Хүндэлэлэй грамота болон гарай бэлэгүүдые барюулаа.

Энэ үдэр баярлахааршыг, нэгэ бага уяраадшыг абахаар ушар илангаяа хургуулиа дүүргэһэн оюутада тохёолдоо юм.

В. ДАШИНИМАЕВ.

ШАЛГАЛТАНУУД ДҮҮРЭБЭ

БГУ-гай буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй нэгэдэх курсын оюутаг дээдэ хургуулиһаа түрүүлшын хуралсалай жэл эрхим найнаар гүүргэбэ. Тус факультедтэ түүхын, буряад хэлэнэй, хитад, япон хэлэнүүдэй таһагууд би юм. Наяхан хари хэлэнүүдэй шалгалтанууд энэ факультедтэ гүүрэбэ.

Оюутаг найн гүнүүдые харуулаа гэжэ япон хэлэнэй багша, профессор Хасбаатар, хитад

хэлэнэй багша Намнан тэмдэглэһэн байна. Оюун-Бэлиг Мункожаргалова, Оюна Цыцыкова, Дарима Багмадоржиева, Надежда Аюшеева, Дарима Доржиева, Сэсэг Жугдурова, Эржена Сангадиева гэгшэд эрхим сэгнэлтэдэ хүртөө. Саашадаа оюутаг эрдэм мэдэсэеэ мүлхэхэ, хари хэлэнүүдые гуратайгаар шудалха гэжэ найдая.

Б. БАЛДАНОВ,

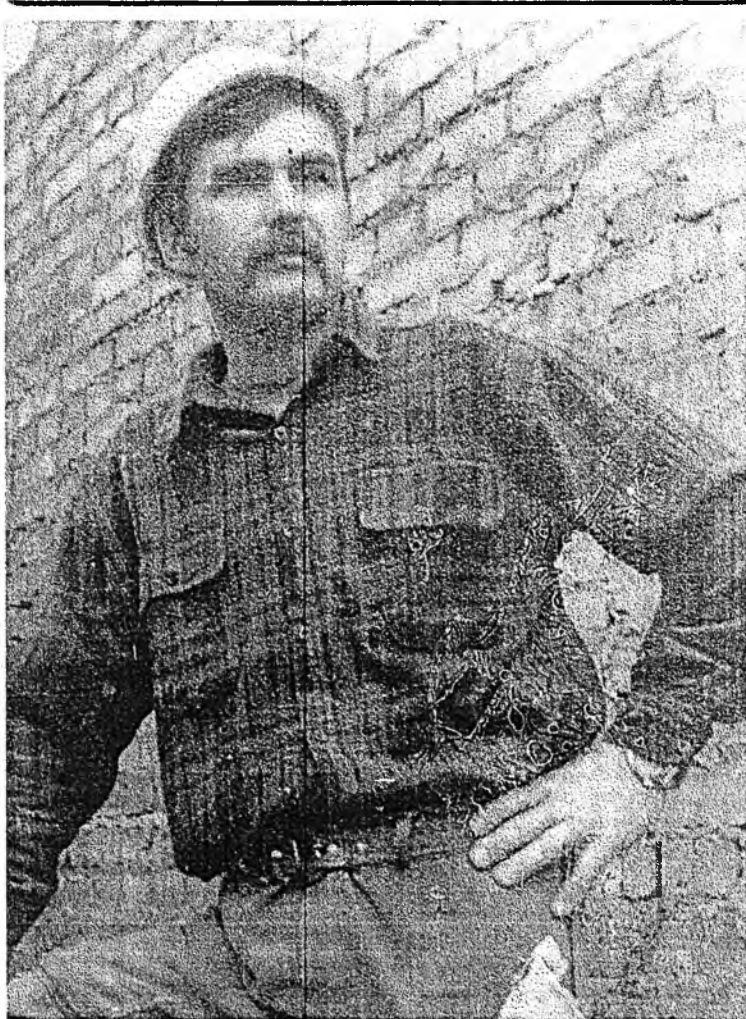
БГУ-гай II курсын оюутан.

ХАСАГУУДАЙ ЗЭРГЭДЭ

Дундаргын районий Табтаанай хуурин хасагуудай станица гэжэ нэрлэгдэдэг болохонь. Иимэ шиндхэбэри нютагайхидай суглаан дээрэ хаяханабтаба. Мүнөө 300 хүн Забайкалийн хасаг сэрэгэй тоодо оролсохо зүбшөөлөө үгөөд байна. Тус шиндхэбэриень Ягын дасанай Нордоб, Жамсаран, Улаан-Удын Аставир, Бэлигтэ ламанар, Үнэл алдартын шажантанай хүмье даагша Владимир эсэгэ Табтаанай морино, номоор айлдаха.

Табтаанай хасагай бүлгэмэй атаманаар Базар Будажапов, тэрэнэй нүхэрээр наһажал хасаг есаул Илья Эрдынеев гэгшэд хунгагдаба.

Ц. ГОНГОРОВ.

АЖАЛЫНГАА хэрэгээр Эрхүү хото ошоод, нэн түрүүн танилсалгын аяншалга хэбээ. Тийгээдэний манине Эрхүүтэй танилсуулагша эхэнэр түрэл хотынгоо түүхэ хөөрөжэ үгөө бэлэй. Ородуудай ерэхэхээ үрид Эрхүү хотын мүнөөнэй буурида Лангай гэжэ нэрэтэй буряад удамаршын буурын байхан юм гэжэ мэдэбэ. Эгээл тиймэхээ ородууд Эрхүүтэй острогы урдань Лангайшай острог гэжэ нэрлэдэг байгаа.

Удаань тэрэ острог Эрхүү нүрэнэй нэрээр нэрлэгдэбэ. Саашань городтой танилсуулагша эхэнэрнай Эрхүү хотын нэрэ "эрхэ" гэхэн буряад үгөө гаралан гэжэ ойлгуула. Тийхэдэнь бидэ Эрхүү город хадаа урдань буряад зоний ажагуу жа байхан газарта тогтоһон ха юм даа гэжэ мэдэжэ абабади.

Тэрэнэй удаа би манай Улаан-Үдэ хото ямар газарта анха түрүүшынхисэ тогтоһон байгаа гэжэ хонирхожо эхилээ нэм. Тийхэдэ энэ газарта ородуудай ерэхын урда тээ буряад-монголшууд ажагуу жааа, ород хасагуудта газар нотагаа булалгаад, хүүдэ хайшаа ошоһон болоноб гэжэ мэтэ асуудалнууд намайе хонирхуулан байна.

1991 оной июнийн 25-да "Правда Бурятии" газетэдэ хэблэгдэһэн А. Тиваненкин "Түрүүшын зуун жэл" гэхэн статья уншаад байхадаа, энэ газарта эртэ урда сагһаа хойшо буряад-монголшууд ажагуу жааа гэжэ мэдэбэди.

Мүн Удын-Адагай монголшуудай газар байхан тухай хасагай десятник Москвитинэй бэшмэл хөөрөөһөө ойлгодоно. Хасаг Москвитин Удын эрьедэ 1647 ондохуражэ ерэхэн юм. Тийхэдэ эгээл түрүүшынхисэ Удын үбэлжөөнэй бии болотор 19 жэл урда тээни байгаа. Тэрэ үеһин сагһе Москвитин хасаг нигэжэ бэшэнэ: "Үдэ гол тэрэнэ үргэһинэ, гүнзгэһинэ. Тэрэнэ дээрүү ямаршын онгосонуудаар лэжа болохо юм Тэрэ гол Сэлэнгэдэ нудхадан, харин тэндэнь Сэлэнгэ дээрүү хүнүүдэ зоодог газар бии. Тэрэ газарнаа хүнүүд олон, харин тэдэнэр бултадаа монголнууд".

А. Тиваненко нигэжэ бэшэнэ: "Москвитинда Сэлэнгэ мүнэн эхэтэ байшаагдаа". "Сэлэнгэ

мүнэн гэшэ айхабтар ехэ. Нэгэ эрьехэнь нүгөөдэ хүрэтэрн, хүнэй хашхараан дууддаггүй, тийгээдэнь тэрэ мүнэн дээрүү ехэ онгосонуудаар ябахын аргагүй. Юуб гэбэл, тэрэ түргэн урадхалтай байхааа гадна гүйхэн юм. Харин Сэлэнгэ мүнэнэй эрьээр монголшууд нүүжэбадаг", - гэжэ Москвитин саашань бэшэнэ. Тэрэнэй бэшэһые үргэлжэлүүлэн, А. Тиваненко саашань нимэ бодол гаргана: "1647 ондо Удын-Адаг болон Сэлэнгын хоёр эрьээр, Байгалай хойто эрьээр, Баргажан голоор, Байгал шадархи нотагуудай урда хахадаар хүн зон дүүрэн

Уншагшын ханамжа

МАНАЙ ХОТО ХЭДЫТЭЙ ЮМ?!

ажагууһан болоно. Мүн лэ эндэ монголшуудай хүргэн болохо Турухай Табунанай зөөдэлэй газар байгаа.

Удын-Адагта бууһан монголшуудые ород хасагууд "бракханууд" гү, али "бурадууд" гэжэ нэрлээ бшуу. Тиймэхээ тэдэнэр буряад-монголшуудай тоонто нотагыг түрүн эзэмдэххээ гадна, буряад басагадые хамга абадаг байгаа. Тийгээжэ хоёр яһатанай дундааа холмог хүүгдэ гарадаг нэн. Тэдэнэй нэрээр Шэтын областдо Карымская гэжэ станциһе бии ха юм.

Монгол хаан болохо Турухай Табунанай эзлэжэ байхан газар дээрэ, тодорхойлол, Удын-Адагта ород хасагууд острог бариха эхилһэн байна. Тийхэдэ тэдэнэр Турухай Табунаһине эзлэжэ байхан газарһаань наманжа, барилга хэжэ эхилһэн болоно бшуу.

Тэрэ үе тухай философийн эрдэмтэй доктор Н.С. Урбанова "Байгалые тойроһон хүн зон болон Түбэй Азийн юртэмсын байдал" гэхэн ном соогоо нигэжэ бэшэнэ: "Ородууд острогуудые хойно хойноһоонь бари барихаар буряадай газар

дээрэ олоороо ерэхэл байба. XVIII зуун жэлэй гушаад онуудта буряад-монголшуудай эртэ сагһаа ажагуу жа байхан газар нотагууд нилээд ехэ хубилалтаа орожо үрдинэн байгаа. Жэшээнь, Братска, Яндиска острогуудые бариһанайн хүүлээр буряадууд газар нотагаа орхижо ошоһон юм гэжэ Гмелин, Миллер болон бусад бэшэһэн байдаг. Эрдэмтэ И.С. Урбанова саашань бэшэнэ: "XVIII зуун жэлэй 70-аад он болотор ород эзэмдэгшэдэй буряадуудые нотаг оронһоонь түрилгэ үшөө дүүрээдүй байгаа. Тэрэ түрилгэнь XIX зуун жэлэй эхин болотор үргэлжэлһэн

мэтэ. Угыһе гэбэл, буряад нэрэнүүдые хазгайруулдаг байна: Ольхоной райондо оршодог шоно урагуудай ажагуу жа буряад буурын Черноруд, Черноруд гэхэн нэрэтэй болошоо. Энэ үгэнь черная руда гэхэн үгэнүүдхээ гараһан болоно бшуу". Тийгээжэ шоно ураг гэхэн нэрэ черноруд болоһоно ха юм. Зима станци Зэмэ гэхэн буряад үгэһөө гаранхай.

Улаан-Үдэ хотын түбхинэн хүгжэһэн газар эртэ урда сагһаа хойшо эзэтэй байхан юм гэжэ хануула. Энэл газарта гүнүүдэй ажагууһые археологууд элэрхэйлэн

байна". Буряадуудай эгээл эндэ ажагууһые Улаан-Үдэ шадархи газар нотагуудай нэрэнүүд гэршэлнэ. Жэшээнь, Дээдэ-Онгостой, Доодо-Онгостой гэхэ мэтэ. Тээд юундэ бидэ тэдэниие заатагүй Верхняя Берёзовка, Дивизионная гэхэ мэтээр нэрлэхэ болонобиди?

"Буряад ороной хада уулануудай, газар уһанай нэрэнүүд" гэхэн ном соогоо эрдэмтэ М. Н. Мельхеев нигэжэ бэшэнэ: "Улаан-Үдын хойто зүгтэ оршодог үндэр хада картанууд дээрэ Дрязовитая гэжэ нэрлэгдэдэг. Урдань Ехэ-Дабан гэжэ нэрэтэй хадын юундэ тиймэ нэрэтэй болоһонһинь огто ойлгогдоногүй. Мүн буряадһаа сэхэ орогноһон нэрэнүүд олон: Шабарта-Грязнуха, Галуута нуур-Гусинное озеро гэхэ мэтэ. (Мүн эгээл тэрэн шэнгээр Удын-Адаг-Усть. Уды болгогдонхой. Б. В.) Гадна нэгэ юумэндэ хоёр нэрэ үгтэдэг байна. Тэрэнэй буряад нэрэтэй байхаар байтар ород нэрэ үгэхэдэ, буряад нэрэхэнь тэд ондоо нэрэ үгэжэрхинэ: Халуун аршаан-Нилова пустынь гэхэ

тодорхойлоо нэм шуу. Тээд гүнүүд гэшэмнай буряад-монголшуудай эртэ урдын үбгэ эсгэнэр болоно ха юм. Энээн тухай Санкт-Петербургын эрдэмтэ Давыдова ба бусад олон эрдэмтэд бэшэһэн байдаг. Тиймэхээ Улаан-Үдэ гэшэмнай гүнүүдэй тоонто газар дээрэ түбхинэнхэй гэжэ мэдэхэ ёһотойди. Гүнүүдэй зохёон бариһан городһоо эхилжэ тоолобол, Улаан-Үдэмнай 2000 гаран жэлтэй гэжэ тоологдохо зэргэтэй. Харин энэ газарта монголоой хаан Турухай Табунанай үргөө байхан сагһаа тоолохо болоо хаа, Улаан-Үдэ хотодо 800 жэлхээ үлүү саг үнгэрэнхэй. Харин ородуудай буряадай газар нотагыг эзэмдэһэн сагһаа хойшо 330 жэл үнгэрөө аабдаа. Тийхэдэ, манай ханхад, Улаан-Үдэ хотын анхан түрүүн байгуулагдаһаар хэды жэл болоһонһинь үшөө мэдэгдээгүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Бакалин ВАСИЛЬЕВ,
Буряад Республикын арадай артист.

РЕДАКЦИНАА: Авторай ханамжые дэмжээшьегүй хаа, олоной үзэмжэдэ табиха гэжэ шигдэбэди.

директор А.С. Кореневой үүсхэлээр үшөө 120 үхибүүдэй эмшэлүүлхэ буури энэ түбтэ байгуулагдаһан. Республикын уушханай ханяаданай түбэй байшанай нээлгын баяр ёһололой үедэ Арадай Хуралай социальна политикын талаар комитедэй гэшүүн Б.Н.

Улаан-Үдэ хотодо Дунайска гудамжаар, 3"а" гэртэ уушханай ханяадаар үбдэһэн үхибүүдые хэргэлэн аргалха шэнэ түб хаяхан нээгдэбэ. "Солнышко" санаторийн бааза дээрэ байгуулагдаһан шэнэ эмшэлгын байшан мүнөө сагга ехэ хэрэгтэй юм.

Һүүлэй үедэ Буряад Республика дотор уушханай ханяаданай үбшөөр нилээд олон зон үбдэнэ, жэл бүри энэ үбшэндэ нэрбэгдэһэн зоной тоо олошорно. Байра байдалай муудахада, гэр байрагүй олон гуйраншад

бии боложо, зоной дунда энэ үбшэ һүжэрөөнэ гэшэ. Найтааха, ханяахада агаараар дамжуулагдан тарадаг энэ үбшэн ехэ удаан, гурбан хараһаа хэдэн жэлээр аргалуулагдааг юм. Хүн зоние уушханай ханяаданай үбшэнһөө хамгаалха хуули баталан абаха тухай асуудал Арадай Хуралай энэ жэлэй ноябрь харын сессидэ зүбшэн хэлсэгдэхэ байна. Энээн тухай Арадай Хуралай комитедэй гэшүүн Г.А. Дождикова түб нээлгын баяр ёһололой үедэ хэлэнэ нэн. Энэ байгуулагдаһан түб нёдондо жэл 120 үхибүүдые эмшэлгын харууһанда түрүүшынхисэ абаһан байна. Бүлэг бүхэндэнь 20-25 хүбүүд, басагад ябана. Үдэр бүри тэдэнэртэ тусхай эм дом бүтэнэ, бөөн тамир бэхижүүлгын упражненидэ һурган, бусад тусхай медицинскэ туһаламжа үзүүлэгдэнэ. Республикын түмэн хартын управлениин, АБРЗ-гэй

ЭМШЭЛГЫН ШЭНЭ ТҮБ

Намдаков, Республикын аптеканүүдэй баазын директор Т.Б. Шомбоева, уушханай ханяаданай диспансерэй ахмад врач Г.А. Дутарова, элүүр энхые хамгаалгын министрэй орлогшо М.Б. Брянский, үнэн алдартын сүмн эсэгэ Евгений хабаадаба. Ерэнэн айлшан бүхэн 2-2,5 миллион түхэриг хэмжээнэй мүнгэн туһаламжа үзүүлээ. Республикын Элүүры хамгаалгын министерство ашаанай, хүнгэн машинануудые бэлэглээ.

Баяр ёһололой үедэ "Буламжуур", "Ровесники" болон бусад хүүгдэй коллективүүд хатар наадая харуулаба.

Уушханай ханяаданай үбшэндэ нэрбэгдэһэн үхибүүд түргэн саг соо эдэгэжэ, энэ түбтэ аргалуулагдаг үхибүүдэй тоо үсоороол хаань, хайн байгаа.

Е. ЦЫБЕНОВА.

"ГУЛАМТЫН" ЭЭЛЖЭЭТЭ ДУГААР

Бүгдэ Буряадай үндэһэн соёлой эблэлэй хэблэн гаргадаг "Гуламта" гэхэн һониной ээлжээтэ дугаар уншагшадтаа ябуулагдаба.

Энэ һонин дотор барлагдаһан бүхы материалнууд монгол туургата арадуудай эрдэни зэндэмни "Гэсэр" эпосэй 1000 жэлэй оёе тэмдэглэгдэ зорюулагданхай. "Гэсэр" эпосэй монголшуудай түүхэдэ, соёлдо, уран зохёолдо үзүүлһэн нүлөө тухай Буряад Республикын Президент А.В. Потапов, ородой суута уран зохёолшо, "Гэсэрые" оршуулагша В. Солоухин, Хальмагай арадай поэт Д. Кугультинов гэгшэдэй тон тобшохоноор, тодо һонороор хэлэһэн үгэнүүд тус һониндо хэблэгдэбэ.

"Байгал шадархи арадуудай соёлойн гол туйлалта - "Гэсэр" болоно" гэхэн ехэ статьятай уншагшад танилсаха аргатай. Тус статьяе Буряадай Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ Б.С. Дугаров, Бүгдэ Буряадай үндэһэн соёлой эблэлэй президент Д.Н. Д. Дугаров гэгшэд бэшэһэн байна.

Мүн тэрэ һайндэрэй үедэ Бүгдэ Буряадай үндэһэн соёлой эблэл, Буряадай Нийтын эрдэмтэй институт гэгшэд "Абай Гэсэр Богдо хаан" гэхэн үльгэр хэблэн гаргаа нэн. Тэрэ үльгэрые мэдээжэ эрдэмтэн Сергей Петрович Балдаев суута үльгэршэн Альфороо (А.В. Васильев) бэшэжэ абаһан юм. Эрдэмтэ С.П. Балдаев Альфорой гүйсэдхэһэн "Гэсэрые" уран хайханайнгаа талаар эрхим гэжэ тоолодог байгаа. Эгээл энэ үльгэр тухай тобшо мэдээсэл һониной дугаарта барлагдаба. Гадна В.Солоухинай оршуулан "Гэсэрһээ" нэгэ хэһэг уншагшадтай һонорто дурдахада.

"Гэсэр" эпосые шэнжэлхэ хэрэгтэ бүхы наһаа зорюулан эрдэмтэд А.И. Улановай, М.П. Хоменовой статьянууд хүн зоние һонирхуулаха байха. М.П. Хоменов Үбэр-Монголой гэсэршэн Пазай тухай, А.И. Уланов Хадааханай гэсэршэн Пёохон Петров тухай хөөрөжэ үгөө.

"Гэсэрэй" һайндэрэй түгэсхэлһөө хэгдэһэн "Һайндэрэй оршониёе ханаандаа хэргээхэдэ..." гэхэн репортаж һониной 2-дохи, 3-дахи, 4-дэхи нюурнуудта тунхаглагдаба.

"Гэсэрэй газар дайда дээрэ" гэжэ нэрэтэй уран зурагай выставкэ тухай, "Арадай баатар Абай Гэсэр" гэхэн зүжэг тухай, эдир үльгэршэдэй болон "Гэсэрэй дангинанарай" конкурснууд тухай мэдээсэлнүүдые А. Андреева, В. Муруева, В. Найдакова, Т. Самбялова, А. Капустин гэгшэд толилуулаа.

Д. ОНОНСКИЙ.

ШЭНЭ НОМТОЙ ТАНИЛСАЛГА

Июнийн 21-дэ үдэрэй 3 сагта Үндэһэн библиотекэ соо уран зохёолшо Александр Лыгденевэй "Морин - хуур" гэжэ нэрэтэй түрүүшын номтой танилсалга үнгэргэгдэбэ.

Түрүүшынхисэ ном соо автор түрэл нотагайһаа улад зоной хуби эзлэн, инаг дуран, байгааһи тухай уялгата рассказыудые оруулаа.

Энэ номоо хэблэгдэ гаргахаданни, спонсор боложо, мүнгоор туһалаһан нотагаархидтаа үнэн зүрхэһөө баяр баясхалан хүргэнэб. Эздын аймагай гүлваа Алексей Цырендоржиевич Идамжаповта болон "Цагаатай" колхозой түрүүлэгшэ Василий Доржиевич Шарановта доро дохихо байнаб, - гэбэл, номой автор А. Лыгденев мэдүүлнэ.

Залуу уран зохёолшын түрүүшын ном Буряадай Уран зохёолшодой холбооной дэргэдэхи "Наран" хэблэгдэ 2000 хэһэгээр гаргагдаһан байха юм.

В. ДАШИНИМАЕВ.

ВАК БАТАЛБА

Буряадай гүрэнэй хүдөө ажахын академийн хирургийн кафедрын доцент, мүнөө академийн хуралсалай хүдэлмэрийн талаар проректор А.П. Попов эгээл багаар шэнжэлэгдэһэн тэмээр академийнхисэ ветеринарна медицинн факультеттэ хамгаалалтаяа бариха, "Ветеринарна эрдэмтэй доктор" гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхэ болобо. Тусхай оппонентүүд - Омск, Саранск хотонуудай ба Алтайн агроуниверситетдэй эрдэмтэд нүхэр Поповой шэнжэлһэн хүдэлмэридэ үндэр сэгнэлтэнүүдые үгөө.

Тэрэнэй шэнжэлһэн үрэ дүнгүүд Россин олохон дээдэ һургуулинуудта ветеринарна врачнуудые, зооинженернүүдые бэлдэхэ хуралсалай программада оруулагдаха, эхэ малые искусственин аргаар үржүүлэгтэй холбоотой эрдэмтэй программануудые зохёолгодо баһал хэрэглэгдэхэ байна.

Факультетдэй байгуулагдаһанһаа хойшо бүхыдөө 15 докторой, 50 гаран кандидат дигсертаци хамгаалагдаа. Жараад оной һүүл багтаа факультетдэ кандидат дигсертаци хамгаалха мэргэжэлэй совет үхэдэг болоо. Харин 1995 оной май хараһаа докторой дигсертаци хамгаалха дигсертационно совет хүдэлмэриг захалаа.

Факультетдэй кафедрануудһаа мүнөө аспирантурада 12 хүн ошноор ба заочноор һуража байхай. Эрдэмтэй кандидатнууд Р.З. Сиразиев, А.В. Степанов, А.В. Хибенов гэгшэд докторой дигсертацинуудһаа бэшэжэ, дүүргэхэ дүтэлэнхэй.

"Мэргэжэлэй советэй шийдэхэбэрин Россин Правительствын дэргэдэхи Аттестационно дээдэ комисси баталан абаба" гэхэн баяртай мэдээсэл Москва хотһоо хаяхан ербэ. Манай газетын уншагшад нүхэр Поповые халуунаар амаршалаа.

Д. ДОНДОВ.

БАЙГАЛАЙ ҮМЭНЭ ЭМХИДХЭГДЭНЭН ЕХЭ ХУРАЛДААН

Ази түбиин бөө шажанай философиин, түүхын, шажан мүргэлэй болон экологиин асуудалнуудта зориулагдаһан Байгалай уласхоорондын ехэ хуралдаан Улаан-Үдэ хотодо эхилбэ.

Улаан-Үдэ хотын өөһэдүн хүтэлбэрийн захиргаанай ехэ зал соо эхилэн энэ хуралдаанда хэдэн хари гүрэнүүдхэ бөөнэр, удаганууд, эрдэмтэд сугларһан байна.

Россин Эрдэмэй академиин Сибириин таһагай Буряадай Ниитын эрдэмэй институтай, Буряад ороной гүрэнэй бэшэ Ородой-Азиин университедэй, "Хэсэ хэнгэрэг" гэжэ эблэлэй хүтэлбэрилэгшэд энэ хуралдаа эмхидхээ юм.

Хариин 36 оронһоо, тэрэ тоодо аха дүү Монголой, Хитадай, Корейн Республикаһаа, Үбэр-Монголой Хүхэ хотогоо, Итали, Венгрия, Германи, Бразили, Франци, США, Канада, Австри болон Англиһаа манайда айлшаар ерэнэн мэдээжэ эрдэмтэд, бөөнэр, удаганууд һонин элидхэл, хоорэлдөө хэһэн, дүгөөр танилсаһан байха юм. Гадна Москва, Новосибирск, Эрхүү хотонуудай эрдэмтэд ерэнэн байна.

Хуралдаанай түрүүшын үдэр "Хэсэ хэнгэрэг" гэжэ эблэлэй президент Н. А. Степанова "Буряад ороной мүнөө үеын бөөнэр, удагануудай эмхидхэдэг, үнгэргэдэг мүргэл", Улаан-Үдэин үндэһэтэнэй техникескэ мэргэжэлэй 24-дэхи лицейн багша В. А. Михайлов "Буряад-монгол угсаатанай хүлдэ тэмдэгүүдэй тоонууд", Байгааһиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ Байгалай институтай түүхын эрдэмэй кандидат А. В. Тиваненко "Түб Азиин болон Байгал шадарай нутагуудай эртын түмэр, хүрэл үеын отог зоной бөөгэй дурдалгануудай удха тухай", Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой болон искусствын академиин түүхын эрдэмэй доктор, профессор Д. С. Дутаров "Бөөнэрэй, "задай-шулуун" тухай" гэхэн һонирхолтой, дэлгэрэнгы элидхэлнүүдые хэжэ, айлшадайнгаа анхарал татаба.

Үдэин һүүлээр гүрэнэй ород драмын театр соо Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын академиин эмхидхэһэн "Восток-Запад" гэхэн эрдэмтэдэй конференци үргэлжэлүүлэгдэжэ, Корейн Республикын Сеул хотын доктор Дэниэл А. Кистер, философиин эрдэмэй доктор И. С. Урбанаева, Монголой Үндэһэн университедэй философиин эрдэмэй доктор Н. Хавх гэгшэдэй элидхэлнүүд шагнагдаа.

Улаан-Үдэин Улаан-Үдэ хотын түүхэтэ газарнуудтай танилсаһан, уулзалгын баяр ёһолоодо хабаадаһан байна.

Июнийн 21-нэй үглөөгүүр эдэнэр Байгал далайн эрьсэдэ ошоожо, Сухой һууринда болохо Ойхоной эзэнэй Тайлганда бөөнэрэй, удагануудай мүргэхые хаража, дүй дүршэлөө андалдаха, июнийн 22-һоо 25 болотор эндэ байрлажа, элидхэлнүүдые хэхэ юм.

Июнийн 25-да Улаан-Үдэ ерэжэ, РАН-ай Сибириин таһагай Эрдэмэй түбтэ эмхидхэгдэһэн выставкэ хараха, харин үглөөдэринь этнографическа музейдэ хүрэхэ, фольклорно фестивалда хабаадалсаха. Үдэшин 6 сагта ехэ хуралдаан хүдэлмэриэ түгэсхэжэ, хахасалгын сайлалга эмхидхэгдэхээр хараалагдаа.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Улаан-Үдэ хотодо "Зүүн, Баруун зүгэй соёлой харилсаан" гэхэн нэртэй уласхоорондын эрдэмэй-практическа конференци үнгэргэгдэжэ байна.

Тус конференцие Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой болон искусствын академи Россин Федерациин, Буряад Республикын, Тыва Республикын, Саха (Яха) Республикын Соёлой министрствануудтай, Эрхүүгэй, Шэтын областнуудай захиргаанай соёлой комитедүүдтэй хамта эмхидхэн үнгэргэнэ.

Конференциин хүдэлмэриэ эхилхэнтэй дашарамдуулан,

УЛАСХООРОНДЫН КОНФЕРЕНЦИ ЭХИЛБЭ

Буряад Республикын Президент, Правительствын Түрүүлэгшэ А. В. Потапов, Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семёнов, Улаан-Үдэ хотын мэр В. А. Шаповалов гэгшэд сугларагшадые амаршалба.

Тус конференциин үнгэргэгдэхэ үедэ олон тоото концертууд, хүгжэмтэ уулзалганууд, яармаг болон выставкэнүүд, кинофестиваль болон театрнуудай

уласхоорондын фестивальнууд болохо юм.

Энэ ехэ уласхоорондын зүблөөндэ соёлой хүдэлмэрилэгшэд, хүгжэмтэд, драматургнууд, эрдэмтэд, арадай аман зохёол суглуулагшад, артистнар, шажанай түлөөлэгшэд болон бусад хабаадаһа.

Конференци июлийн 5 болотор хүдэлмэриэ үргэлжэлүүлхэ юм.

А. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

Шатар

АНАТОЛИЙ КАРПОВ ТҮРҮҮЛНЭ

ФИДЕ-гэй гуримаар Анатолий Карпов Гата Камский (США) хоёрой хоорондо дэлхэйн чемпиной нэрэ солодо хүртэхын түлөө матч Элистэ хотодо июнийн 6-һаа эхилхэнь гээд мэдээсэ бэлэйбди. Хамта дээрээ 20 парти 40 үдэрэй туршада наадагдаха юм. Энэ наадан

тухай түбэй телевидени, радиогоор ходо дамжуулагдаагүйнь харамтай. "Труд" газетэд мэдээсэгдэһэнэй ёһоор, хамта дээрээ 7 парти наадагдаад байна. Дэлхэйн чемпион Анатолий Карпов 5:2 гэхэн тоотойгоор шүүжэ ябана.

С. РИНЧИНОВ.

ГУРБАДАХЯА ЧЕМПИОН БОЛОО

Шатараар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мурьсон "Огонёк" гэхэн хүүгэ дэй клубта болобо.

12 шатаршан наадахадаа, тэдэнэй 9-ниинь спортын мастерта кандидатууд, 3-ниинь 1-дэхи разрядтайнууд байба. Тиимэһээ яһала шанга тулалдаан болоо. Эсэстэнь 3 спортын мастерта кандидатууд - Владимир Агафонов, Баатар Самбуев, Чингис Бальжиев гэгшэд 11-һээ 8,5 очкотой болоо һэн. Зүгөөр тусхай дүнгүүдые хаража үзэхэдэнь, АВРЗ-гэй спортын клубай түлөөлэгшэ Владимир Агафонов Буряад Республикын 1996 оной чемпиной нэрэ зыргэдэ хүртэбэ. В. Агафонов гурбадахяа республикын чемпион болобо гэһэнэ.

Республикыннай залуу, бэлигтэй бэрхэ шатаршан Баатар Самбуев 2-дохи һуурида гаража, харагшадые урмашуулба. Харин пёдондо жэлэй чемпион Чингис Бальжиев 3-дахы һуури эзэлэ. Чингис пёдондонойнгоо амжалта туйлаашыггүй һаа, һайнаар наадажа, саашадаа эрхим шатаршан болохо байһанаа гэршэлэ. Мүрьсоонэй түгэсхэлдэ алдуу хэжэ, спортын мастерта кандидат 4-дэхи һуури эзэлэ.

Байгша оной июнь һарын һүүл-июль һарын эхин багаар Россин түрүү һуури эзэлэх мүрьсоонэй хахад түгэсхэлэй нааданууд үнгэргэгдэхэ юм. Тэндэ мүнөө жэлэй Буряадай чемпион В. Агафонов болон уласхоорондын мастер Т. Иванов гэгшэд республикайа түлөөлхэ.

Зүгөөр тишэ ошоожо, республикынгаа нэрэ хүндые хамгаалаха гэхэдэнь, мүнгэн үгы байна. Тиимэһээ туһалхыень гуйжа, газетын нюурнуудһаа спонсорнуудта ханданабди.

Гадна нэгэдэхи разрядтай 14 шатаршан швейцарска гуримаар 9 турта наадаһан байгаа. Эндэ 7,5 очко абажа, А. Спасов А. Цыбикмитов хоёр 1-дэхи, 2-дохи һууринуудые хубааба. Харин баһал 7,5 очко абаһаншые һаа, бага коэффициенттэй байжа, Е. Бартыков 3-дахы һуурида гараба. Тиин эдэ гурбуулаа кандидадай баллай нормо дүүргэ.

Харин июнийн 9-дэ түргэн шатараар мурьсоон болоо һэн. 24 хабаадагша 2 бүлэгтэ хубаадаһан байгаа. Тиихэдэ 1 уласхоорондын мастер, 6 мастерта кандидатууд, 17 нэгэдэхи разрядтайшуул мурьсоондэ байба. Эхэнэрнүүд С. Жеребцова, Т. Агафопова баһал хабаадаа.

Тус мурьсоонэй нэгэдэхи бүлэг соо 7-һоо 7 очкотой боложо, уласхоорондын мастер Тимур Иванов түрүү һуури эзэлэ. 6 очкотойгоор Баатар Самбуев 2-дохи, 5 очкотойгоор Бата Дашиев 3-дахы һуури эзэлэ. Хоёрдохи бүлэг соо 10 нэгэдэхи разрядтайшуул мурьсэжэ, Владимир Хорганов эрхимлэ. Светлана Жеребцова удаадахи һуури эзэлэ һэн.

Мүрьсоондэ илагшад мүнгэн шанда хүртэбэ. Энэ мүнгэн мурьсэгшэдэй гэшүүдэй түлбэрийнөө абтаба.

Тимур ЛАМБАЕВ.

Зуһаландаа газарай эдээ ургуулагшадта

ТОМАДУУДАЙ ХАРУУҮҮХАЛГА, ХАМГААЛГА

Томадүүдые теплицэ гү, али парник соо һуулаһанай һүүлээр һара бүхэндэ хоёр дахин нэмэлтэ тэжээл оруулжа байха шухала. Минеральна нэмэлтэ тэжээл ямар байхаб гэхэдэ, 10 литр уһан соо 1-1 томо халбага мочевины, калин даһна, 2 томо халбага суперфосфат холижо, худхадаг юм.

Иимэ түхэлэй үтэгжүүлэгдэ үхэрэй шабааһа холиһон нэмэлтэ тэжээл ехэ аша туһатай байдаг. 1 хүнэг үхэрэй шабааһан дээрэ 10 литр уһа нэмэжэ, 2-3 үдэрэй туршада байлдадаг. Энэ уһаа шүүрдээд, дээрэнь 20 грамм мочевины, 30 грамм суперфосфат, 15 грамм калин

даһна нэмээд, томадүүдай һөөг бүхэн доро 0,5-1 литрхээ ехэ бэшэ үтэгжүүлэгэ оруулдагбди.

Үрэ эдээнэйнь гаража, эхилхэтэй сасуу, үхэрэй шабааһа, модоной үнэһе һарадаа 2 дахин заатагүй оруулжа байха хэрэгтэй. 100 литр уһан соо 1 хүнэг шабааһа, мүн 0,5 литр модоной үнэһе худхажа, холихот. Шабааһанһаа гарадаг уклеи́слота томадүүдай набша намаада органическа бодосуудай бии болоходо нүлөөлдэг. Үнэһэнэй бүридэлдэ ородог кали, микро-бодосууд хадаа, үрэ эдэенэ шэмэтэй болгохоһоо гадна нитрадуудай нөөсэлэлгэдэ һаалта хэдэг юм.

Нэмэлтэ тэжээл оруулахдаа ехэ болгоомжотойгоор, набша намааень галдахагүйн тула сэхэ һөөг доронь, үтэгжүүлгээ хэм соохононь, 1 литр хүртээр юулэхэ хэрэгтэй. Үдэринь ехэ халуунда байхадаа томадүүд хохидодог. Үдэрэй температура 24-25 градусһаа, һүнидөө 16-17 градусһаа дээшэ байха ёһогүй.

20-22 градус бүлээн уһаар уһалхада һайн. Уһалууриин һүүлээр теплицэ болон парникай хурьһые дүмүүхэнээр онгилходо, мүн үүдыень сэлжэ, сэбэр агаар оруулахда аша туһатай. Үгэрсэ болон томадүүдай харууһалгада

агаарай температура, гүйсэтэй сэбэр агаар шухала удхатай байдаг.

Томадүүдай үбшэнүүд болон хорхой шумуультай аша үрэтэйгөөр тэмсэхын тула һара бүхэндэ 2-3 дахин тусхай холимог уһаар сүршэхэ хэрэгтэй. Иимэ хоро яагаад бэлдэхэб?

2 хүнэгэй хахад соонь уһа хэхэт. Нэгэдэхи хүнэг соогоо 30 грамм эдэй купорос, хоёрдохи соо - 70 грамм кальцинированнэ соодо хайлуулхат. Кальцинированнэ соодотой уһаа түрүүшын хүнэг соо хэжэ, һайса худхахат. Иимэ хороёр үдэшин сагта гү, али бүрхэг үдэр томадүүдай һөөгүүдые сүршэдэг.

Иигэжэ сүршэһэнэй һүүлээр теплицэ болон парникайнгаа бүхы форточко, үүдэнүүдые сэлжэ, сэбэр агаар оруулаха шухала.

Үрэ эдээнэйнь томошог болохотой сасуу суглуулжа абадагби. Тиихэдэ бусад, жэжэшэг томдүүд түргөөр ургаха бшуу. Харин хүсэд эдээшээгүй помидорнуудда гэртээ улайлагдагби. Этилен гэхэн газар дүүргэгдэһэн тусхай камеранууд соо томдүүд түргөөр, 6-7 хоногой туршада улайшадаг. Этилен гэжэ газы баллончигууд соо худалдадаг. Иимэ камератай һаа, 1 гурбалжан метр бүхэндэ 1 литр иимэ газ хэрэглэхэт.

А. МУНГАЛОВА,
агроном.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕГИ: РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ЖИГЖИТОВ Б.-М. Ж. (харюусалгата секретарь), ГАРМАЕВ Р. Б. (Буряад Республикын Президентын ба Правительствын аппарат), СУНДАРОН Д. Д. (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ОЧИРОВ С. Д., САМБЯЛОВА Т. В., ШИНТАЕВ В. Н. (хэблэлэй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ,
Каландариниин
үйлсэ, 23, "Буряад үнэн"
газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2
хуудалан хэмжээтэй.

Индекс 50901.
Хэлэг 4170.
Хэблэлдэ
тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэхэн
АО-до газетэ хэблэгдээ.

Директорайн телефон - 2-40-45.
Б-0079-дэхи номертойгоор
бүридхэлдэ абтанхай.
Заказ № 7789.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариатай - 2-62-62, таһагууд: инштын - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон нургуулинуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-63, олонингтын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректоринүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтерн - 2-23-67, вахта - 2-35-95.